

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks, (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *vrachtfrij* aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van pe rijdende batterij no. 13 bij het leger te veld, met het opschrift: *voor den Militairen Spectator.*

ONKREUKBARE

HELDENMOED EN VOLHARDING,

OF

HET KASTEEL VAN ALICANTE.

(Eene episode uit den opvolgings-oorlog.)

Rusteloos is de opvolging der wereld-gebeurtenissen. Gelijk de golven der zee elkander voortstuwen, voor een oogeblik zich aan het gezicht vertoonen, om door nieuwe opgevolgd en uitgewischt te worden en spoorloos te verdwijnen, zoo sleept ook de stroom van den tijd dezelve onder gedurige afwisselingen steeds voort, tot zij meereendeels met hare stoffelijke herinneringen in den kolk der vergetelheid verzwolgen worden; echter zien wij, onder deze, van tijd tot tijd sommige gebeurtenissen plaats grijpen en als ware het bovendrijven, die eenen diepen indruk maken en duurzaam nalaten. Vooral heeft dit plaats met die daden van heldengrootheid, welke, met opoffering van alles, ook van het dierbaarste, en met kalme vastberadenheid bedreven, den mensch van zijne verhevenste zijde doen uitkomen; daden, waarbij wij hem, even ontoegankelijk voor zelfbelang als voor vrees, het onverbiddeijk noodlot en het aangrijpend doodsgevaar onversaagd zien te gemoet treden, en, met de ijzere pligt als gedragregel, op de baan van roem en eer, alleen van de onsterfelijkheid zijne belooning zien verwachten.

Hoe klopt niet het hart in elken welgeplaatsten boezem, bij de herinnering aan zulke daden, die, den mensch boven de broosheid zijner natuur verheffende, van zijnen verheven oorsprong en hogere bestemming duidelijk de blijken geven; welke de hoogte aanduiden, waartoe de edele en krachtige menschelijke geest kan stijgen! Wie is er die koel kan blijven bij het verhaal der edele zelfopoffering van *Leonidas*, van een' *Decius*, in vroegere, bij die van een' *Claessens* en van *Speijk* in Oud-Nederlands helden-dagen; wie ontgloeit niet, bij de herinnering aan de standvastigheid der verdedigers van Sagunta en Numantia, van Haarlem en Leiden, of aan den onbezweken moed en de volharding der Hollandsche bezetting op

de puinhoopen van Antwerps burgslot, onder eenen voorbeeldeloozen vuurregen, zoo roemvol ten toon gespreid?

Voor hem bovenal, die den kriegsstand — den stand van gevaar, moeite en hooge zelfopoffering, maar ook dien van eer en onsterfelijken roem — heeft gekozen, moet het voor oogen stellen van zoodanige uitstekende heldenbedrijven het hoogste belang inboezemen, daar zij bij den echten krijgsman den wensch doen ontvonken, om zulke bedrijven naar te streven, en hem, terwijl zij door het voorbeeld van de mogelijkheid eener doel-bereiking overtuigen, tot navolging op eene baan aanmoedigen, waarvan andere gewone en zwakke geesten zich laten afschrikken.

Voor hen dan, voor onze dappere landgenooten, kan het verhaal van een oorlogs-bedrijf, door gadelooze onverschrokkenheid gekenmerkt, uit een niet lang verleden tijdvak, 't welk een der luisterrijkste van Nederlands krijgs-grootheid was, dat van den opvolgings-oorlog, niet anders dan belangrijk wezen.

Heerlijk strekt Alicante, in Valencia's verrukkelijke landstreek, zich met hare trotsche gebouwen langs de oevers der Middellandsche zee uit, die hare muren bespoelt; maar bovenal schoon en treffend is het uitzigt van den Slotberg, die, aan hare westzijde, afzonderlijk en kegelvormig, zich verheft, vele honderde voeten boven de oppervlakte der zee, wier golven tegen deszelfs zijden breken, deze bestendig afkabbelen en ondermijnen.

Boven op deszelfs kruin staan nog indrukmakende bouwvallen van het oude kasteel, dat in de gedenkwaardige belegering van 1708—1709 door eene ontzettende mijnuitbarsting grootendeels tot een puinhoop verkeerde. De sporen der vreeselijke verwoesting, die men op iederen voetstap aantreft, getuigen van derzelve geweld; ontzagelijke rotsklompen werden door de kracht der ontploffing losgescheurd, waarvan nog eene van ongemeten grootte over de stad is blijven hangen. Sedert dien tijd is de toegang den beklimmeren zeer moeilijk geworden, door het gedurig afbrokkelen van de rotsen; edoch, niemand beklagt zich de moeite aan het bestijgen te koste gelegd, daar de prachtige en gadelooze vertooning,

die een onbegrensd uitzigt, zoo wel aan de zee- als landzijde, aanbiedt, en een wonderschoon, met duizende verscheidenheden afgewisseld panorama vormt, hiervoor ruime schadeloosstelling verleent.

Hier was het tooneel eener krijgs-handeling, zoo buitengewoon, zoo verbazingwekkend, dat zelfs het eenvoudigste verhaal daarvan aan het wonderdadige schijnt te grenzen. Het is die der onovertreffbare standvastigheid van den Engelschen bevelhebber en van den onbezweken moed zijner onderhoorige bezetting, bij het schrikbarende gevaar, dat ooit een krijgsman dreigde; terwijl tevens de menschlievende en groothartige handelwijs van den Franschen veldheer niet minder verdiend gehuldigd en als een navolgenswaardig voorbeeld vermeld te worden.

EERSTE AFDEELING.

Het einde der zeventiende eeuw had Europa eenige rust geschonken na de bloedige inspanningen, waartoe de onverzadelijke heersch- en veroverings-zucht van *Lodewijk XIV* het zulk eene lange jaren-reeks had genoodzaakt; doch reeds met den aanvang der achttiende deed de dood van den kinderloozen koning van Spanje, *Karel II*, een' nieuwen oorlogs-storm ontstaan, die zoo in hevigheid als in langdurigheid alle vorige overtrof. Twee mededingers uit de huizen van *Bourbon* en *Habsburg* stonden naar de rijke erfenis; geheel Europa stelde het levendigste belang in den twist, en koos, overeenkomstig deszelfs staats-belang, voor eene der beide beginsels partij, ten einde met het zwaard het vraagpunt te beslissen, of *Lodewijks* heerschzuchtige ontwerpen tot Europesche suprématie verwezenlijkt zouden worden, dan wel of Frankrijk zou worden teruggebracht in eene beperkte stelling, welke het verhinderde het geluk en de rust der overige staten te verstoren.

Terwijl door een' afzonderlijken krijg het Noorden ten schouwplaats van krijgsdaden werd gemaakt, die *Karel XII* met de schitterendste laurieren kroonden, en het Russische rijk uit de onbekendheid in den rij der Europesche staatsmagten plaats deed nemen, hadden de overige groote magten zich, onder de leiding van *Willem III*, tot fnuiking van *Lodewijks* eerzucht, vereenigd, en werd alzo weldra in den aanvang der nieuwe eeuw, het strijperk te water en te land, in Duitschland, Vlaanderen, Italië en Spanje geopend. Noodlottiger dan in eenen der vorige oorlogen, kampten Frankrijks legers op de drie eerste oorlogs-tooneelen; doch met meer geluk in het verdeelde Pyrenésche schier-eiland, begunstigd door eene gemakkelijker aanvulling van strijdkrachten dan de verbondenen bezaten, die deze alleen door hunne overmagtige vloten over een wispelturig element konden aanvoe-

ren. Van daar dat de voorstanders van *Karel van Oostenrijk*, onder bescherming der Engelsche en Hollandsche vlag, zich wel van een groot gedeelte der zeehavens hadden kunnen verzekeren, doch dat zij de van deze verwijderde plaatsen en sterkten meerendeels in de magt der Fransche en Bourbons-gezinde Spanjaarden moesten laten. Aanvankelijk zagen de eerste zich allezins door het geluk begunstigd. De mislukte verovering van Kadix (1702) werd door de heerlijke zee-triomp te Vigos opgewogen. Een aanmerkelijk gedeelte van Kataloniën, met Barcelona, Gibraltar (1703), en het meerendeel van het koninkrijk Valencia, waren in de handen der verbondenen gevallen, Denia en Valencia (1705), Alicante (in 1706), Ciudad Rodrigo en Salamanca waren ingenomen; het Engelsch-Portugeesch leger, onder lord *Galloway*, was in Madrid gerukt en de aartshertog *Karel* tot koning uitgeroepen; de vleiendste vooruitzigten schenen zich dus voor dezen te openen, doch zij werden door de uitkomst niet bevestigd. Slechts weinige weken later deden de aanmerkelijke versterkingen die de Franschen Spanje lieten indrukken, de partij van *Philippus* herleven en deszelfs magt weer tot zulk een' trap stijgen, dat hij zich in staat zag gesteld de hoofdstad weder in te trekken, en met Carthagena (1700) een aantal der verlorene plaatsen te herwinnen; terwijl de groote overwinning in het volgende jaar (1707), door den maarschalk hertog van *Berwick*, te Almanza bevochten, de magt van *Karel* zoodanig knotte, dat van dat oogenblik af zijne zaak eene allerongunstigste wending nam, en het verlies van Arragon en Valencia ten gevolge had. Valencia, de hoofdstad, opende hare poorten voor den overwinnaar, en van de drie legers, welke de zaak van *Philippus* ondersteunden, zette dat onder den ridder *d'Asfeld* de taak voort, om door de verovering van Denia en Alicante die van geheel Valencia te voltoojen, en, door het bezetten dezer beide belangrijke kustplaatsen, de zee-mogendheden het voeden van den oorlog te beletten. Immers waren het vooral de Engelschen en Hollanders, die, door het overzenden hunner troepen, den strijd de meeste kracht bijzetteden, en als 't ware de kern van *Karels* legermagt uitmaakten; door wie, onder anderen, de verovering van Gibraltar en Barcelona (1705) bewerkt werd, terwijl hunne vloten zoo wel voornamelijk daartoe bijdroegen, als dat dezelve de belegeringen van Gibraltar (1705) en van Barcelona (1706) deden opbreken.

Na Tortosa's vermeestering (1708), waarbij de legerafdeeling van *d'Asfeld* voor een deel aan die van den hertog van *Orleans* de hand had geboden, rukte deze veldheer voor het belangrijke Denia, 't geen hij gerust konde doen, daar, sedert de overwinning van Almanza, geene verbondene krijgsmagt in het veld stond, magtig genoeg om

hem in Kataloniën en Valencia het hoofd te bieden. Zonder overzeesche hulp was de dappere graaf van *Stahremberg*, opper-veldheer van den Oostenrijkschen vorst, tot werkeloosheid gedoemd, en het gewigtig punt van Barcelona bijna het eenige 't welk die monarch in Kataloniën was overgebleven; daar, na den genoemden slag, Lerida, Alcira, Mequiniza en Puicerda den overwinnaar in handen waren gevallen.

Vruchteloos bleven de veldheers-talenten van *Guy van Stahremberg*, die naast prins *Eugenius* voor een' der bekwaamste legerhoofden van den successie-oorlog, en onder de beroemdste die de Oostenrijksche monarchie ooit bezat, mag gerekend worden. Alleen door overzeesche hulp kon hij met nadruk handelen, en van daar het gewigt der beide zeeplaatsen voor ieder der partijen; te meer, daar de voordeelen der verbondene vloten, door het veroveren van Sardiniën en het vermeesteren (1708) van het in 1707 verloren Minorca, gelijk Majorka en Yvica (1706) hen tot eene onmiddellijke handbieding in staat stelden, wanneer slechts het bezit van onderscheidene kustpunten hen ter ontscheping van hulpbenden daarin behulpzaam was.

Ten einde zijn' vijand van deze hulpmiddelen te versteken, maakte de Fransche veldheer van de onmagt zijner tegenpartij gebruik, om de beide gewigtige zeeplaatsen, Denia en Alicante, te gaan bestoken, die, door de vermeestering van Valencia, en Carthagens' herovering (1706), zich bijna van alle gemeenschap met het inwendige des lands afgesneden bevonden.

Met de verovering van het aan den weg van Valencia gelegene Denia, gebood de krijgsgerechtigde, als zijnde dit het zwakste punt dat het spoedigste te vermeesteren was, een begin te maken, alvorens tot het sterke Alicante over te gaan.

Den 5den November 1708 verscheen het Fransche leger voor deze plaats, welke, na eene driedaagsche beschieting uit 20 stukken en 10 mortieren, den 12den, stormenderhand werd ingenomen. Het kasteel, een der sterkste van Valencia, bezweek reeds den 17den, wanneer de bezetting van 900 man, meest Portugesche troepen, zich als krijsgeslagen moest overgeven.

Onberekenbaar was de waarde dezer verovering, drievoudig vermeerderd door den onmeetbaren krijgs- en mondvoorraad en het talrijk geschut, dat meer dan 50 metalen stukken en 23 mortieren bedroeg, waarvan de moeilijke aan- en toevoer in Spanjes bergachtige streken zoo menige onderneming ten allen tijde heeft doen haperen. Niet min gewigtig was het wegnemen der eenige plaats, van waar eene poging tot hulp voor Alicante kon worden beproefd, in zulk een' zoo korten tijd geschied, dat de vijand den aanval en de verovering dezer laatste plaats nog voor het einde des jaars, door het ge-

bruik der alhier gevondene magt, hoopte te volbrengen.

Overvloedige aanvals-middelen, zoo wel als de zedelijke indruk — die steeds in dezelfde maat den overwinnaar opwindt als den aangevallene nederslaat — door het zoo spoedig zwichten van het onderhoorige gewigtige Denia te weeg gebragt, scheen ontwijfelbaar het gevolg te moeten hebben, van den weêrstand van Alicante merkelyk te doen verslappen.

Getrouw aan het zoo juist door den grootsten veldheer onzer geschiedenis uitgedrukte hoofd-kenmerk van een bekwaam krijgs-overste, om nimmer den overwinnaar noch de overwonnelingen te laten rusten, toefde de ridder *d'Asfeld* geen oogenblik met den aanval van het sterke Alicante, dat hij den 28sten November 1708 door eenige regimenten deed berennen, en waar voor hij reeds den 1sten December de loopgraven opende.

Alicante — op 38° 20' N. breedte en 2° 48' W. lengte, de welvarendste en handeldrijvendste plaats van Valencia, naast Cadix en Barcelona, van geheel Spanje, onder den zachtsten hemel en in de aangenaamste landsdouw gelegen, met eene bevolking van 17—18,000 zielen — is omtrent 25 uren van Valencia en Carthagens verwijderd. De baai, waaraan de stad hare naam geeft, beschermt tegen gevaarlijke winden en is veilig door goede ankergronden; terwijl dezelve eene voortreffelijke haven of moelje bezit, welke het gemakkelijk uit- en inloopen met alle winden vergunt. Door eene oude bevestiging en eenige veldwerken tegen eenen geweldigen aanval beveiligd, bestaat hare hoofd-sterkte in een kasteel, op eene steile en hooge rots gebouwd, hetwelk de haven bestrijkt, en, door natuur en kunst gelijkelijk versterkt, voor krijgs-geweld onverwinnelyk werd gehouden.

Aan deze plaats, even belangrijk uit een staat- als krijgskundig oogpunt, scheen het bezit van Kataloniën, welligt het bovendrijven der partij, die haar in bezit had, verbonden; een spoorslag te meer voor de partij van *Karel*, om alles tot hare verdediging op te zetten; voor die van *Philippus*, om alle krachten in te spannen zich van haar meester te maken.

Aangemoedigd door de spoedige verovering van Denia, als gunstig voorteeken van die van Alicante, was de ridder *d'Asfeld* voor hare veste verschenen; onderwijl had hij zich den zoo ligt opgewonden Franschen krijgsgesest te nut gemaakt, om, met ter zijde stelling der gewone, zekerder doch langzamer ten doel voerende kunstmatige benadering, den aanval met openbaar geweld te ondernemen, zonder de overkomst van den zwaren belegeringstrein af te wachten.

Niet roekeloos was echter deze handelwijs; niet strijdig met de krijgsregels, noch de verwachting van het gevolg overdreven, daar toch de aanmerkelyke omtrek der stad en

der uitgestrekte voorsteden, die, met ligte verschansingen omgeven, zelfs al hadden zij niet zoo vele zwakke plaatsen en bressen aangeboden, een aantal verdedigers zou gevorderd hebben, waarmede de bezetting in geene evenredigheid kon worden gebragt. Deze bestond, een zeker aantal ongeregelde troepen of zoogenaamde Miquelets uitgenomen, en behalve die van het kasteel, slechts uit drie regimenten, welke doorgaans, vooral op het einde van den veldtogt, niet meer dan één bataillon, van ongeveer 6 à 700 weerbare manschappen, vormden, en dus, met het, onder deze aanwezige, dragonderregiment van 250 man, na aftrek van zieken en anders gebezigen, nauwelijks hooger dan op 1500 strijdvardigen kon berekend worden. Dit zoo geringe aantal van geregelde troepen, was geheel ontoereikend om den omtrek eener zoo aanmerkelijke stad, waarvan de bevolking tevens in toom moest worden gehouden, met eenig vooruitzicht te kunnen verdedigen; op de Miquelets viel bovendien weinig te rekenen.

Dapper en trouw was de bezetting, de kern der regimenten aan welke Engeland en Holland de handhaving hunner belangen hadden toevertrouwd, en de hechtste steunen van *Karels* zaak. Sedert een aantal jaren in den strijd op het schier-eiland, in honderden gevechten overwinnaars, in gevaren beproefd, was van zoodanige krijgshenden alles te verwachten, wat van eene standvastige verdediging geëischt kon worden, onder aanvoering van bevelhebbers, grijs geworden onder de wapenen, en gewoon met gelijken moed de wisselkansen des oorlogs, de gevaren en ontberingen te verduren; maar bovenal ontleende zij hare kracht uit den bezielenden geest van den opperbevelhebber, den Engelschen generaal-majoor *Richards*, een man bij wien het schranderste krijgbeleid met eenen moed, onwrikbaarder dan de graniet-rotsen van Alicante's slot, ten schitterend toon- en voorbeeld van alle eeuwen, zich schenen vereenigd te hebben.

Met volle kennis van zijnen toestand tegen over den vijand, met de bewustheid van den hem opgelegden krijg- en vaderlands-pligt doordrongen, verwachtte hij denzelfden voor zijne veste. Hij berekende nogmaals zijne mogelijke weerstands-middelen en den tijd om dezelve met vrucht aan te wenden; en zeer juist was het besluit, waaraan wij hem tot het einde toe zien getrouw blijven, namelijk, om door het rekken van alle middelen ter verdediging, het kostbaarste in den oorlog, namelijk tijd, welke rozen baart en hulp kon aanbrengen, te winnen, en daardoor, zoo mogelijk, eene voor het algemeen belang zoo belangrijke plaats te behouden.

De beste maatregelen tot verdediging van elk betwistbaar punt, versterking van elk punt daarvoor vatbaar, benutting van alle hulpbronnen, waakzame zorg tegen onwil, verraad en verrassing, met eene doelmatige verdeeling der zwakke strijdkrachten; dit alles was daargesteld, toen het

Fransche leger voor de muren verscheen.

Meer om den tijd te rekken — daar in dit jaargetij ieder gewonnen dag van onberekenbare waarde was, om aan de wentelende geluks-kansen en de rijpende maatregelen tot ontzet, van ter zee aangebragt, de noodige speelruimte tot verlossing te geven — dan wel uithoofde den waan van de vijandelijke pogingen met de daartoe ongeevenredigde voorhanden middelen te zullen kunnen verijdelen, hield de bevelhebber zich aan zijn besluit, om den vijand zóo lange het bezit van Alicante's omtrek te betwisten als slechts eenigzins mogelijk was, zonder daarbij wezenlijke belangen in de waagschaal te stellen.

Den 29sten November had het berennings-korps de stad van alle zijden ingesloten. Den volgenden dag verscheen de Fransche veldheer met de hoofdmagt voor de plaats; reeds des anderen daags deed hij de loopgraven openen, tevens eene der uitgestrekte voorsteden innemen, en den 2den December de beide andere bezetten. De bevelhebber, bewust van het ondoelmatige eener vruchteloze verdediging, wilde geen gedeelte zijner strijdkrachten aan derzelve verdediging opofferen.

Tot dekking van een zwak gedeelte der walmuren was door de bezetting eene verschansing opgeworpen, welke de vijandelijke leger-bevelhebber den 3den December deed aantasten. De zoo ligte verovering der voorsteden had des aanvallers moed zoo zeer aangewakkerd, dat, overeenkomstig de Fransche geaardheid, de soldaat morde, dat men hem door werkeloos verwij den tijd deed vermorsen, dat men geen geschut, geene bres behoefde, om in het zwak bezette Alicante te dringen. Hun aanvoerder, bekend met al de eigendommelijkheden van het karakter zijner landslieden, hetwelk spoedig tot den hoogsten brand ontblaakt, maar bij ongewenscht verwij ook weldra zichzelf verteert, gaf aan hunne wenschen toe, en vaardigde het bevel uit tot het bespringen dezer verschansing; en geene reden had hij om zich deze rekkelijkheid te beklagen, daar de bezetting, na eenen onbeduidenden kamp, dezelve ontruimde en hem het bezit daarvan overliet.

Thans stond den belegeraar niets meer in den weg, om den slecht bevestigden, veelal gebrekkigen en vervallenen omtrek van Alicante onmiddellijk aan te kunnen grijpen, waarvan de groote uitgestrektheid, zelfs bij goeden toestand, veel te uitgebreid was, om, met eenige hoop op gevolg, door de zwakke bezetting verdedigd te worden, welker commandant vooruit kon zien, dat dezelve bij eenen voortdurenden weerstand over de kling gejaagd, ten minste gevangen genomen stond te worden.

Te ervaren om dit niet te voorzien, en de bezitting van drie goede regimenten voor het leger wenshende te behouden, maakte hij schrander gebruik van de geneigdheid des vijandelijken veldheers — die eene zoo aanzienlijke stad niet aan het uiterste geweld en daarmede gepaarde

vernieling bloot wilde stellen — om, na eene verdediging, genoegzaam om zijne krijgseer te handhaven, in onderhandeling te treden, bewust dat hij van de landzijde geene hulpbieding te hopen had, en die van den zeekant in dit tijdstip niet in genoegzame sterkte was te verwachten.

Sir *Richard* beantwoordde dus de opeischung van den Franschen veldheer, met zich niet ongeezind te toonen om hem de stad over te laten, indien hij genoegzaam gunstige voorwaarden kon bedingen; met het besluit zich voorts tot het bezit der citadel te bepalen, hetwelk op eene hooge rots gelegen, voor geweld onkrenkbaar werd geoordeeld en de vrije gemeenschap met de zee bezat. Te gretig, om, vooreerst met het bezit der rijke handelstad, de vermeerstering van geheel Valencia als 't ware te voltooijen, stemde de Fransche veldheer in alle voorstellen toe der kapitulatie, die even voordeelig als eervol voor den bevelhebber waren. De bezetting verkreeg den vrijen aftogt met alle krijgseer en twee stukken geschut, naar de eerste plaats in Kataloniën; de opstandelingen die de wapenen hadden gevoerd, de belofte eener bemiddelende voorspraak; de inwoners, die eener goede behandeling, terwijl een wapenstilstand van vier dagen de ontruiming der stad naar het kasteel veroorloofde, zonder echter monden en krijgshoofden daarheen te mogen voeren.

Gewillig had de Fransche veldheer den vrijen aftogt der bezetting toegestemd, het als een voordeel beschouwende dat zij de verdedigers van het slot niet gingen vermeerderen. Hij doorgronde niet, dat hij juist hierdoor het schrander doorzigt van sir *Richard* in de hand werkte, welke in zijne dappere bezetting van het kasteel eene genoegzame strijdmagt had, om de ongenaakbare rotssterkte tegen elken geweldigen aanval te verdedigen; terwijl daarentegen hare vermeerdering, door de toevoeging der overbodige stads-bezetting, het kasteel voor de eenige bestrijdingswijs, namelijk insluiting, de onweerstaanbaarste vijand indien het gebrek zich deed gevoelen, des te spoediger moest doen bezwijken, naarmate het getal der monden in hetzelfde grooter was.

Intusschen had de nitgetrokkene bezetting den weg naar Kataloniën ingeslagen, doch zag zich, bevorens zij het leger der verbondenen bereikte, door eene overmagtige uit het belegerings-korps afgezondene leger-afdeeling achterhaald, gedwongen de wapens neer te leggen en zich krijgsgewonnen te geven. Zoodanige verdrags-schennis, ook later niet zeldzaam bij de Fransche legerhoofden, wanneer zij door de fortuin werden toegelagchen, ontleende hier haar voorwendsel uit het, door den Britschen bevelhebber van Port-Mahon, *Stanhope*, gezonden berigt zijner weder-vergelding aan de aldaar gevangene Fransche bezetting, welke hij, wegens het schenden der kapitulatie

jegens de Engelsche en Hollandsche troepen die Xativa hadden verdedigd, zoo lang als krijgsgewonnenen zou terughouden, tot deze woord-verbreking was hersteld. Het berigt dier trouwlooze behandeling bij sir *Richard* ontvangen en der slot-bezetting medegedeeld, deed, met de opgewekte verontwaardiging, meer en meer het vast besluit pal staan, om de aanvertrouwde sterkte tot het uiterste te verdedigen, en mag wel niet weinig hebben toegebracht tot die standvastigheid, welke dit wapenfeit zoo uitstekend kenmerkt.

Thans was de bevelhebber, met alles wat den aftogt en vervoer naar het kasteel vergund was geworden, in hetzelfde aangekomen, en wachtte kalm en bereid af, wat de vijand en de tijd te weeg zouden brengen. Op eene ontogankelijke hooge rots gelegen, met genoegzame bezetting, tegen allen geweldigen aanval, zoo wel als tegen eene regelmatige belegering, met krijgshoofden en geschut overvloedig voorzien, kon hij deze te geruster trotseren, daar het jaargetijde dezelve ondoenlijk maakten, en de eerste proeven door den vijand genomen zoo nadrukkelijk bejegend werden, dat deze er van afzag, en aan een langzamer, voorhands het eenige middel, de voorkeur gaf, namelijk dat, om de sterkte door insluiting onschadelijk te maken, en, hetzij door gebrek aan noodwendigheden tot overgaaf te dwingen, of door een ander kunstmiddel te vermeesteren.

Onder de nadeelen waaraan doorgaans alle geweld trotserende berg-vestingen onderhevig zijn, is eene der voornameste, het water-gebrek, waarin alleen door kunstige vergader-bakken kan te gemoet gekomen worden; vooral is dit onder den brandenden zuidelijken hemel van het hoogste gewigt. Hierop was dan ook de hoofdzorg van den wakkeren bevelhebber gerigt; reeds tijdig had hij alle handen te werk gesteld, om drie groote regen-bakken in de harde rots te doen nithouwen, en dezelve met ongehoofelijken arbeid met eenen genoegzamen water-voorraad doen vullen, waartoe hem de sterke regens, die onder deze warme hemelstreek het wintergetijde kenmerken, zeer te stade kwamen. Gerust in de hoofd-vereischen te hebben voorzien, daar niets overigens ontbrak, kon hij kalm de gebeurtenissen afwachten.

Het kasteel, waarvan de werken in de rots gehouden waren, en de muren, uit de tijden der Mooren afkomstig, in hechtheid met de rots wedijverden, was slechts op weinige punten eenigzins, en dan nog met moeite, genaakbaar, terwijl de overige zijden enkel loodregt kale rotswanden aanboden. Zoo naar den zeekant als naar dien der stad, verdedigde een talrijk geschut, door kruisend vuur, de toegangen; 43 meest zware stukken en 6 mortieren konden hun vuur tegen dezelve vereenigen. De bezetting,

zamengesteld uit louter beproefde krijgslieden, bestond uit twee, elk een sterk bataillon vormende, regimenten infanterie en de noodige artilleristen, namelijk het regiment van den ridder *Charles Hotham* en het zoogenaamde Fransche van den kolonel *Sibourg*, uit die vlugtelingen (*refugiés*) zamengesteld, welke de blinde geloofs-ijver en vervolgzucht van *Lodewijk XIV* gedwongen hadden elders eene wijkplaats te zoeken, en wier trouw en ijver zich ook hier, gelijk elders, luisterrijk betoonden.

De verbondenen meester ter zee zijnde, en vooral door de verovering van Port-Mahon, in staat om de belegerden van nabij de hand te bieden, zoo was eene der hoofdpogingen van de belegeraars daarheen gerigt, om, door het opwerpen van zware batterijen aan den zeekant, de landing-plaats, in de nabijheid en aan den voet van het slot, onveilig en ontoegankelijk te maken; en hoezeer het geschut van het laatstgenoemde hen dezen arbeid zeer bemoeijelijks, en de door voorbeeldeloze koude zoo bekende strenge winter van 1709, die ook hier zijne guurheid gevoelen deed, een regelmatig beleg en elke schansarbeid hoogst bezwaarlijk had gemaakt, hadden echter de onvermoeide inspanningen der belegeraars zoo veel gewrocht, dat de mogelijkheid van eene gemeenschap ter zee met de bezetting bijna geheel was weggenomen. Ter goeder uur mogten zij zich hunne werkzaamheid dank weten, daar op den 15den Januarij 1709 een Engelsch eskader van 5 oorlogschepen in de baai van Alicante het anker wierp, in de hoop van het kasteel eenige versterking toe te voeren. Blijde hoop vervulde de bezetting, toen het vuur der schepen haar deze hulp aankondigde; levendig en nadrukkelijk beantwoordden dit echter de kustbatterijen, en verijdelden het oogmerk der zeemagt, die, van de vruchteloosheid harer pogingen overtuigd, den volgenden dag het anker ligte om naar Port-Mahon terug te stevenen.

Manhaftig verdroeg de brave bezetting deze te leur stelling, veeleer bemoedigd door de pogingen, die, hoewel vruchteloos uitgevallen, haar ten waarborg der gezindheid verstrekte, dat men bij gunstiger gelegenheid met meer toereikende magt hare verlossing zou komen bewerken. Terwijl de belegeraars van hunne zijde steeds voortgingen in hunne pogingen om de gemeenschap van het kasteel ter zee af te sluiten, stelden die van het slot alles in het werk om hen zulks te verhinderen; het wederzijds geschut was daardoor gedurig en bij afwisseling in werking.

In de moeilijke en naauwe bergpassen van dit gedeelte van Spanje, is zelfs in het beste jaargetij, het vervoer van zware lasten aan groote zwarigheden onderhevig en grenst dikwijls aan het onmogelijke, wanneer gedurende den winter, vooral in eenen zoo buitengewonen als

die van 1709, onmetelijke hoeveelheden sneeuw de holle wegen en bergpassen met ellenhooge sneeuw-massa's vulden, zoodat zelfs menschen en lastdieren daarin verzingen, en eene gladde ijskorst de steile afhellingen en hoogten overdekt, die hen in de diepe afgronden doet neerstorten. Al wie den oorlog in het Pyrenésche schier-eiland heeft bijgewoond, weet welke onverwinbare moeilijkheden het vervoer van geschut aldaar in den weg staan, en deze waren het ook die den Franschen veldheer verhinderden van het talrijk geschut en krijgsmaterieel partij te trekken dat hem bij de verovering van Denia, als den kostbaarsten, doch voor het oogenblik nutteloozen buit, in handen gevallen was, daar hij noch het een noch het ander van daar te land voor Alicante kon doen aanvoeren; terwijl de aanvoer over zee ook niet zonder bedenkelijkheid was, dewijl de overmagt der verbondenen op dit element het vervoer over hetzelfde ten uiterste hachelijk maakte; en echter bleef geen andere weg over om de behoefte aan te vullen, die de ongenoegzaamheid van grof geschut en van de, door het dagelijks gebruik, zeer verminderde krijgs-voorraad, met levendige ongerustheid deed gevoelen. Er werd dan besloten om die beide voorwerpen te Carthagena in te schepen op de Spaansche galeijen, die dicht langs de kust, in dit stormachtig jaargetijde voor groote zeeschepen ongenaakbaar, konden heenvaren en elke gelegenheid en windstille te baat nemen om voort te spoeden. Van de verwijdering der Engelsche vloot-afdeeling uit de baai van Alicante werd ook onmiddellijk gebruik gemaakt om derwaarts te stevenen, en den 22sten Januarij 1709 zag men de galeijen, met gunstigen zuiden wind, de haven naderen en binnenloopen.

Zoodra hadden zij echter niet de grenzen der schootwijdte van het geschut des kasteels bereikt en het anker laten vallen, of al de deze rigting bestrijkende vuurmonden donderden tegen dezelve los, zonder nogtans in staat te zijn om op de weinig trefvlakte aanbiedende vlakke vaartuigen, met de veelal min gunstige boorschotten, uit de hoogte, eene vernielende werking uit te oefenen; doch echter genoegzaam om hen aan het grootste gevaar bloot te stellen, en eene niet geringe bezorgdheid in te boezemen aan den plaats-bekleeder des opperbevelhebbers, don *Francisco Gaetano*, aan wien de ridder *d'Asfeld*, welke door de dringendste beweegredenen tot eene afwezigheid naar Valencia geroepen was, gedurende zijn afzijn het bevel over de blokkade had aanvertrouwd. Immers slechts één noodlottige kogel werd er vereischt, om den met zooveel moeite aangebragte en tot doelbereiking onmisbaren krijgs-voorraad in een oogenblik te vernielen en de heillooste verwoesting te bewerken. Veelvoudig werd nog dit dreigend gevaar vermeerdert, daar de ontscheping en het vervoer der munitie geschieden moesten onder de onop-

houdelijk neervallende kogels en granaten, tegen wier noodlottige werking geene maatregelen van voorzorg eenige verzekering konden opleveren.

Bij de onmogelijkheid om zich tegen het dreigend gevaar, bij de steeds heviger wordende kanonnade van het kasteel, te kunnen beveiligen, evenmin als zich door verwijdering er aan te onttrekken, schoot het Fransche legerhoofd geen ander middel over, dan het vuur der sterkte een nog geweldiger tegen te stellen, en de aandacht der geschuts-bediening, door haar bedreigend eigen gevaar, van het bestreken punt af te leiden. De geringe uitwerking van waterpas-schoten tegen de rots-werken bij ondervinding kennende, vereenigde don *Francisco* al het beschikbaar werp-geschut tegen het kasteel, hetwelk hij nu met bomben en granaten overstelpte, waarop deszelfs batterijen hem geen antwoord schuldig bleven, en deze niet alleen onophoudelijk de landing-plaats beschoten, maar een aantal bommen in de stad wierpen. De hun hierdoor toegebrachte schade was van weinig belang te rekenen, maar deed don *Francisco* echter in zoo verre slagen, dat hij middelerwijl acht zware stukken geschut en eenen grooten krijgs-voorraad aan wal kreeg, waarna de galeijen onverwijld het anker ligteden, om naar Carthagena terug te keeren.

Na derzelver vertrek zweeg het geschut-vuur van weerszijden, als tot geene gevolgen nu meer leidende, en dewijl men van weerskanten het doelmatiger achtte de krachten en voorraad te sparen tot beslissender gebeurtenissen.

Deze tusschen-bedrijven hadden de wederzijdsche bevelhebbers hunne eigene en des vijands middelen en vooruitzichten leeren schatten. De belegerden hadden aan de eene zijde leeren inzien, dat, ofschoon zij voor de gewone en gewelddadige aanvals-middelen op hunne ongenaakbare berg-vest niets te duchten hadden, zij echter, ten laatste, door uitputting van mond- en krijgs-voorraad, zouden moeten bukken, aangezien des vijands maatregelen en werken de hulp ter zee, vooral die met eene kleine magt, zeer groote moeilijkheden zouden in den weg staan. Aan de andere zijde gevoelden zij, dat, daar de vijand meester was van de geheele kust en alle havens, de vloot be- zwaarlijk ergens eene landing zou kunnen ondernemen, met waarschijnlijk vooruitzicht om van daar, hetzij door afwendings- of door regstreekschen aanval, het kasteel te kunnen ontzetten. Evenmin was zulks van de hulp-armee van den generaal *Stahremberg* te verwachten, daar deze door het overmagtig leger van den hertog van *Noailles* en de meeste in 's vijands handen zijnde tusschen gelegen hoofdplaatsen hierin verhinderd werd; zoodat de onmiddellijke hulp, waarop men nog hopen mogt,

alleen tot de vloot scheen beperkt te zijn. Maar op deze ruste ook een onwankelbaar vertrouwen; de Britsche nationale geest hield zich toen, even als nu, van hare meerderheid ter zee onwrikbaar overtuigd, en deed de bezetting geen oogenblik twijfelen aan het ter gelegener tijd opdagen derzelve tot ontzet, zoodra slechts jaargetijde en omstandigheden van de nabij gelegen onlangs veroverde eilanden der Middellandsche zee, van Gibraltar of Barcelona, het aanstevenden van eene aanmerkelijke zeemagt veroorloven zouden.

Intusschen was de Fransche veldheer op zijnen post bij het insluitings-korps terug gekeerd, alsnu met den meesten ernst bedacht om die middelen aan te wenden, welke hem tot de vermeerstering van een punt konden leiden, welks gewigt ten volle bekend was; edoch, niet zonder bezorgdheid zag hij den uitslag te gemoet eener onderneming tegen welke uitvoering zich steeds meer en meer zwarigheden schenen op te hoopen. Ontoereikend waren alle gewone middelen van krijgs-geweld; dapperheid en getal vermogten niets tegen de ontoegankelijke rots-muren. De ervaring had het onvermogen van het geschut tegen de graniet-wallen bewezen, terwijl de bommen nauwelijks den top van het adelaars-nest bereikten en de bezetting geene schade toebraagten; op verrassing was, bij de waakzaamheid der bezetting, evenmin te rekenen als op het welslagen eener gewelddadige bestorming bij den bekenden heldenmoed der bezetting. Een geregeld beleg en aanval stonden, uithoofde de gesteldheid der plaats, onoverkoombare zwarigheden in den weg. Niets anders scheen dus over te blijven, dan door eene strenge insluiting het gebrek ten bondgenoot te nemen en langs dien weg de bezetting tot overgave te nopen; maar, ook bij het kiezen van deze partij rezen een aantal zorgvolle bedenkingen, die ook dit besluit deden wankelen. Het lange tijdvak gedurende welk de standvastigheid der bezetting, bij bekenden overvloed aan alle noodwendigheid, het konde volhouden, en de werkeloosheid waartoe het leger zich daarbij veroordeeld zag, waren omstandigheden, lijfregt strijdig met het Fransche volks-karakter, en in staat, den bevelhebber ten eenemaal de genegenheid en het vertrouwen der legers te onttrekken, der afgunst wegens zijnen krijgs-roem een ruim veld te openen. Door dezen langzamen voortgang, die zulk eene aanzienlijke legermagt als 't ware in den tooverkring van *Alicantes* omtrek vastbond, verkreeg de partij van *Karel*, bij de zoo zeer verdeelde stemming van Spanjes inwoners, ruime gelegenheid, om zich tot eene geduchte hoogte te verheffen; terwijl men ieder oogenblik vreezen mogt, eene aanzienlijke vloot der bekleemde vest te hulp te zien komen en welligt in een enkel oogenblik alle moeilijke inspanningen doen verloren

gaan; een vooruitzicht, van welks zekerheid der vloots vroegere verschijning een ontwijfelbaar voortteeken opleverde.

Deze zwaarigheden bij zich-zelfen nagaande en berekende, kreeg hij steeds tot slotsom, dat, tot welke keus hij zich ook mogt bepalen, er bij onuitmetelijke inspanningen altijd nog maar eene wisselvallige uitkomst te wachten was; en steeds meer won bij hem de overtuiging veld, dat de doelbereiking in geene der gewone middelen gezocht kon worden, waardoor dan ten laatste een denkbeeld in hem oprees en zich vastwortelde, 't welk door stoutheid en ongewoonheid elken gewonen geest zou hebben afgeschrikt, en, even als het reuzenontwerp van *Parma's* brug over den Scheldestroom, eenig in de geschiedenis mag genoemd worden. In een land, waar, meer dan elders, ieder voetstap de sporen der ontzettendste natuurverschijnselen, van vuurspuwende bergen, aardbevingen en omkeeringen aanbiedt, waar de nabijheid van den Etna en den Vesuvius, van Stromboli, met de door lavastroomen verzwolgen en omgekeerde steden, de magt van onderaardsche werkingen zoo blijkbaar vertoonde, was het niet zoo bijzonder vreemd, dat de levendige verbeeldingskracht van den franschen Veldheer zich aan de uitwerking vasthechte, welke eene soortgelijke, door kunst voortgebragte werking uitoefenen moest op het rots-slot, dat alle andere pogingen scheen te tartten. Dit denkbeeld bestond in niets minder, dan in het ontwerp om door eene onder het slot gedolven mijn, met eene ongehoorde hoeveelheid buskruid gevuld, hetzelfde met al deszelfs verdedigers gelijkelyk in de lucht te doen springen, en onder de puinhoopen te bedelven, tenzij de overweging van een zoo onvermijdelijk als ijasselijk lot, hen niet tot eene vrijwillige ontruiming bewoog, en de onwrikbaarheid des bevelhebbers deed buigen.

Terwijl hij, met dit ontwerp voor den geest, de naderingen tot aan den voet van de rots deed voortzetten, waarin hem het geschut der sterkte, wegens deszelfs hoogte, weinig konde hinderen, en de zwakte der bezetting de vestoring derzelve door uitvallen onraadzaam maakte, bereidde hij in het geheim alles voor, wat tot de uitvoering eener zoodanige reuzenonderneming vereischt werd. Behalve eenen onmetelijken voorraad van noodzakelyk delfgereedschap, ijzer en houtwerk, werd ook last gegeven om de aanzienlyke hoeveelheid buskruid door aanvoer te vermeerderen; duizenden schansgravers en geschikte mijnwerkers werden naar Alicante geroepen welke, aan het delven der in deze bergen gevonden wordende metalen gewoon, in deze streken niet zeldzaam waren te vinden.

De veldheer verzamelde zijnen raad, zamengesteld uit die bekwame mannen, die, in de school van *Vauban* gevormd, door oefening en ervaring in het aanleggen, aan-

vallen en verdedigen van vestingen, den regtmatigen roem verworven hadden van de eerste in Europa te zijn; een roem, welke het bestendige eigendom der Fransche vesting-bouwkundigen tot heden onbetwist gebleven is. Hij wilde hen raadplegen, zoo wel om hun oordeel over de mogelijkheid en gevolgen, als wegens de middelen ter doel-bereiking eener onderneming te vernemen, welke nimmer op zulk eene grootsche schaal ondernomen was geworden, en waarvan de stoutheid voorzeker huivering moest wekken.

Niet alleen was thans de bovengrondsche vesting-oorlog door *Vauban* en zijn niet minder groote Nederlandsche mededinger, *Cochoon*, tot eene nooit bereikte hoogte opgevoerd, maar ook de onderaardsche krijg tot eene groote volkomenheid gestegen, door juiste en wetenschappelijke beginsels geholpen en op zijde gestreefd wordende. Deze volmaking had het ontwerp van den ridder *d'Asfeld* zoo al niet doen geboren worden, ten minste het, uit de klasse van onbekookte en gewaagde roekeloosheid, in die van wiskundige kunst-berekening verplaatst, voor zoo ver eene nog voorbeeldeloze onderneming, door de bestaande gegevens, berekenbaar was; maar juist daardoor ontwikkelden zich ook in haren vollen omvang al de zwaarigheden, welke moesten te boven gekomen worden om in het ontwerp te slagen. Bekwame ingenieurs berekenden de moeijelijkheid, om de harde graniet-rots zóóver in te graven, dat de mijn-kamer zich in derzelve boezem bevond, en de werkkraft des pulvers den minsten wederstand opwaarts ontmoette; terwijl eene ongehoorde hoeveelheid buskruid vereischt werd, om daar ter plaatse eene genoegzame werking te weeg te brengen, waardoor een zoo ontzaggelyk gevaarte, als het geheele berg-kasteel was, ten onderste boven kon worden gekeerd. Buiten de grenzen der mogelijkheid was echter de doel-bereiking niet, en het uitzigt in grootsche gevolgen te aanlokkend, om de poging niet te wagen; terwijl de roem en eer daaraan verbonden, allen, zonder onderscheid, ten sterksten prikkel versprekte, om alle vermogens tot het welslagen in te spannen.

Met deze stemming en de grootste geestdrift werd de hand aan het werk gelegd. Alle behoeften daartoe werden in groote depôts vereenigd. De talrijke mijn-werkers zoodanig afgedeeld, dat zij door onderlinge aflossing den arbeid onafgebroken konden voortzetten. Thans rukte ook een aanmerkelijk gedeelte van de insluitings-troepen nader bij tot bescherming der werkers, terwijl de veldheer zelf, om het oog op den voortgang des arbeids te houden en tot krachtige aanmoediging, zijne tent binnen het bereik der vijandelijke sterkte deed opslaan.

Zwaar en moeijelyk was de arbeid, wegens de buitengewone hardheid der rots, zelfs onbelemmerd heeft het del-

ven van eenen doortogt in rotsen groote moeite in, daarmede met de best verstaalde breek-werktuigen, als steenboren, pik-houwelen en breek-ijzers, vaak langen tijd behoefte om slechts één voet diep in de graniet te dringen; terwijl het buskruid gedurig aangewend moet worden om stukken uit dezelve los te wiggen; hoe veel te meer dan hier, waar deze moeilijke arbeid in tegenwoordigheid van eenen vijand geschieden moest, die geene gelegenheid verzuimde om zijnen bestoker ieder oogenblik te verontrusten. Eene onderneming van zoodanigen aard kon niet geheim worden gehouden, en dus waren de belegerden weldra met dezelve en hare bedoeling bekend. Even als bij meer andere proeven, welke voor het eerste genomen worden, was het oordeel der bezetting, wegens de zaak, verdeeld. Bij sommigen mogt wel het denkbeeld der mogelijkheid van het slagen der onderneming en deszelfs ontzettende gevolgen eenigen indruk maken; bij het meereendeel echter werd zij, zoo als bij sir *Richard*, als eene hersenschim beschouwd, welke den vijand door hare vruchteloosheid ten spot moest doen worden; eene stemming, die, als de heldhaftigste, de algemeen heerschende der dappere bezetting werd. Inderdaad — dus oordeelde de bevelhebber — kon niets gelukkiger voor de bezetting zijn, dan dat de vijand, in stede van andere krachtadige middelen te gebruiken, zich in eene onderneming had gestoken, waarvan alleen een krankzinnig brein het wel-slagen kon vooronderstellen, en welke zulk eene tijdruimte vorderde om tot rijpheid te komen, dat meer dan genoegzame tijd aan de vloot werd verleend, om tot ontzet op te dagen.

Eenstemmig met deze denkbeelden vervuld, werd de arbeid der Franschen een geliefd onderwerp voor officieren en soldaten, om hunnen spotlust bot te vieren. In geen deele verzuimden zij nogtans de middelen, om den vijand schade te veroorzaken en hem in zijne werkzaamheden, hoezeer ook als vruchteloos aangemerkt, elk oogenblik te storen. Nu eens lieten de belegerden eene vlugt kogels door de arbeiders gonzen, die deze uiteen deed stuiven; dan weder, op het onverhoeds, een aantal hommen op de vijandelijke legerplaats nederstorten; somtijds deden zij door een' onverwachten uitval de werkzaamheden der arbeiders voor een' langeren of korteren tijd afbreken, of wel, door de schijn-vertooning daarvan, de tot bedekking bestemde troepen verplichten, om zich tot bescherming der arbeiders aan het geschut-vuur bloot te stellen, dat derzelve geleederen verdunde.

Ongeacht al deze stoornissen, ging het aangevangen werk steeds voorwaarts; met ijzeren volharding spoorde de legerbevelhebber tot voortgang aan. Belooning, aanmoediging en lof deden den werkman en soldaat onver-

droten ter bereiking van het doel voortvaren; terwijl de bressen, die het vijandelijke vuur onder de gepreste mijnen en schansgravers aanrigtte, door andere bij een gebragte, aangevuld, en hun aantal steeds vermeerderd werd. Waardig ondersteunden de bekwame ingenieurs de bedoelingen van den veldheer, wien zij hun woord hadden verpand, van het ondernomen werk ten uitvoer te zullen brengen; en met voldoening zagen zij den voortgang van hunnen arbeid.

Geene mindere levendigheid heerschte in alle werkplaatsen des legers en der stad, om de tallooze werktuigen te maken of te herstellen, de menigvuldige benoedigheden toe te bereiden, die tot het voltoojen van het werk, den bouw der magazijnen, het daarstellen en sluiten der mijnkamers, enz., noodig konden worden geoordeeld; overal weergalmde het aanbeeld van de slagen, overal zag men het benoedigde houtwerk, tot verschillende bestemming, in de werkplaatsen gereed maken, dit alles voorts, met de meeste oplettendheid, naar de aangevangene mijngraving of derzelve nabijheid vervoeren, in voege dat het aan de vernielende werking van het vijandelijke geschut onttrokken wierd; terwijl de grootste waakzaamheid werd in acht genomen, ten einde een vijand, wiens stoutheid en moed men kende, zich niet van een oogenblikkelijk verzuim bediende, om, door eenen stouten uitval, misschien in een oogenblik, den arbeid van zoo vele weken vruchteloos te maken.

Welligt had ook de bezetting ten minste eenige ernstige pogingen daartegen beproefd, indien zij zich niet van de nuttelosheid der onderneming overtuigd hadde gehouden. Dit en de verplichting om hare krachten door overdrevene vermoeijenissen niet uit te putten, deed ook de aangevangene tegen-mijnen met minderen ijver voortzetten en eindelijk bijna geheel staken, daar men inzag dat derzelve gevolg den arbeid niet beloonde.

Terwijl men met gespannen verwachting wederzijds het naderende voorjaar te gemoet zag, 't welk bij de weder bevaarbaarheid der zee en gangbaarheid der wegen, de hervatting der krijgs-verrigtingen vergunde, versterkte zulks den moed en de volharding der belegerden, om hunne verdediging te rekken, met de hoop der mogelijkheid van iederen dag eene ontzettings-vloot te zien opdagen. Aan de andere zijde verstrekte zulks den belegeraars ten spoor-slag om hunnen arbeid te bespoedigen, eer eenig toeval hen de vruchten daarvan dreigde te ontrukken.

Eindelijk, na twaalf weken van de grootste inspanning, na het overwinnen van ontelbare moeilijkheden, gaf de opper-bestuurder van den mijn-arbeid den veldheer berigt dat dezelve eindelijk tot dat punt was gevorderd, hetwelk als doel daarvan was voorgesteld; dat alles gereed en aan-

gebragt was om er de laatste hand aan te leggen. Met zelfsvoldoening verkreeg de veldheer de overtuiging, dat het werk volkomen overeenkomstig zijne denkbeelden was voltooid geworden, en dat hij weldra de volle werking, omtrent welker gevolgen geenen twijfel bij hem overbleef, er van kon doen plaats hebben.

Edoch, zoowel de ridderlijke zin, die het eigendommelijk karakter des Franschen krijgsmans, vooral van den adel in dit tijdvak, kenschetste, als de gevoelens van menschelijkheid en vooral de wensch om langs eenen korteren weg het doel te bereiken, waartoe anders nog vele moeite, inspanningen en opofferingen vereischt zouden worden; terwijl — hoezeer hij aan het slagen geen den minsten twijfel hechte — daaraan toch de geheele vernieling van eene sterkte verbonden scheen, aan wier verkrijging in onbeschadigden toestand hem alles gelegen was, — dit alles deed hem overhellen alvorens nog eenen stap te beproeven om de sterkte bij verdrag te bekomen; daar toch de minder schitterende krijgsroem alsdan ruim door dien van menschlievendheid en wezenlijke voordeelen opgewogen scheen te worden.

Zoodra dan nu de mijn zoo ver in gereedheid was gebragt om deszelfs kamers te vullen, die zich diep en wijd uitbreidden, betrok de veldheer zijne legertent, die hij, gelijk wij gezegd hebben, in de nabijheid had doen opslaan, ten einde van nabij de gevolgen gade te slaan welke zijn besluit konden voortbrengen.

In den morgenstond van den 20sten Maart zag men van het kasteel twee personen de vijandelijke voorwachten verlaten en den gesloten slagboom van het kasteel naderen. Weldra verkondigde trompet-geschal dat hunne komst eene vreedzame bedoeling had. Terwijl men hen hier derzelver oogmerk afvroeg, werd de gouverneur daarvan, en van den wensch des Franschen afgevaardigden om met hem een mondgesprek te hebben, verwittigd; eerstgemelde gaf daarop bevel den laatsten, met de in zoodanige omstandigheden gebruikelijke voorzigtigheid, in zijne tegenwoordigheid te geleiden.

Met vasten gang trad de afgezant — een officier van hoo-gen rang, aanzienlijke gestalte en krijgshaftig voorkomen — voor den Engelschen bevelhebber, welke, na gegeven bevel om hem van den blinddoek te ontslaan, naar zijnen last en zijn begeeren vroeg. Met die echte Fransche hoffelijkheid, verbonden met waren krijgsmans-nadruk, welke den officier uit het tijdperk van *Lodewijk XIV* zoo bijzonder kenmerkten, overreikte hij hem de schriftelijke opeisching, tevens verlot verzoekende, om daarbij mondeling datgene te voegen, wat zijn bevelhebber hem verder in last had gegeven. Op gegeven toestemming van den slotvoogd, begon nu de afgevaardigde zijn last in dien

geest te ontvouwen, als het standpunt en het nationaal en bijzonder karakter van een' Franschen leger-bevelhebber, tegenover een' Engelschen krijgs-overste, van sir *Richards* karakter, het beste voegde en den meesten indruk maken kon. Na met zekeren ophof van de voordeelige gesteldheid en de voortgangen der Fransche legers in Spanje, de hulpeloosheid en den ongunstigen toestand der Engelsche bezetting te hebben gewaagd, wier dapperheid hij overigens alle regt deed wedervaren, ging hij de aanleiding en de beweegredenen van zijn voorstel ontwikkelen; — vooral voerde hij als hoofd-oorzaak aan, de bijzondere achting, welke de Fransche veldheer voor de bezetting en haren kloekmoedigen bevelhebber koesterde. « Het zijn deze redenen, » zeide hij, « die den ridder *d'Asfeld* bewogen hebben, om, terwijl hij de overgave van het slot doet vorderen, de bezetting tevens zoodanige voordeelige en eervolle voorwaarden aan te bieden, als alleen door gevoelens van eene bijzondere en buitengewone hoogschatting, gepaard met die van menschlievendheid, kunnen worden voorgesteld: vrije aftogt met alle krijgseer, wapens, bagage, behoud en medevoering van allen eigendom, en vervoer zonder eenige stoornis naar Barcelona, benevens alle andere bedingen van ondergeschikt belang, wier toestemming slechts met redelijkheid konde gevorderd worden. Deze aanbiedingen konden alleen uit de genoemde beweegredenen voortspruiten, daar niet alleen alle mogelijkheid van ontzet was afgesneden, blijkens de afwijzing in de maand Januarij, maar de aangevangene mijnen volkomen gereed waren, om het slot en de geheele bezetting in de lucht te doen springen: een uiterste waartoe echter de Fransche generaal hoogst ongaarne zou overgaan, daar het hem zeer tegen de borst stond zulke dappere verdedigers ter verdelging te bestemmen. Het was ook alleen om deze nut- en noodelooze vernieling te vermijden, dat hij hem zoodanige voordeelige aanbiedingen had gedaan. De bevelhebber zou zeker, meende de afgevaardigde, niet aarzelen in de keus, tusschen eervol behoud, en het moedwillig rennen in een zeker verderf. Immers had hij in last hem stellig te verklaren, dat, indien hij na een tijdverloop van drie dagen nog steeds bij de weigering tot het ontruimen der vesting bleef volharden, hare vernieling zeker zou volgen; terwijl hij besloot met te zeggen, tot staving van het aangevoerde, dat op lijfsge-nade niet te hopen was voor hen, welke toevalligerwijs, bij het springen der mijnen, in het leven mogten zijn gebleven; dat, wel verre men eene ijdele vrees zou pogen op te wekken en meer dreigen dan volbragt kon worden, men den bevelhebber uitnoodigde om eene commissie uit zijne bekwaamste officieren en ingenieurs te benoemen, ten einde plaatselijke inspectie van de aangelegde mijnen te konnen nemen, en hem hiervan een getrouw verslag over te leggen.

Ernstig, zonder zweem van eenigen indruk, had de Engelsche bevelhebber den gezant aangehoord; kort en welvoegelijk was zijn antwoord: Hem was de bewaring van het kasteel aanvertrouwd; zijn pligt, het ten uiterste te verdedigen, en schandelijk zou hij dien te kort doen, door, bij zoo veel middelen daartoe, in het zeker vooruitzicht van ontzet, bij de opvolgende zegepralen der verbondene legers en vloten, zonder eenigen werkelijken nooddrang, door de bloote bedreiging met een hersenschimmig gevaar, een zoo duur pand over te leveren. De Fransche veldheer kende te wel krijgsmaus-pligt en eer, om een ander antwoord van hem te verwachten. — Dringend verzocht hem nu de Fransche afgezant de welmeenende bedoeling niet te miskennen, en ten minste zich door onderzoek in staat te stellen van te kunnen beoordeelen, in hoe verre de bedreiging en de volbragte poging der belegeraars, als meer dan eene bloote bedreiging aanmerking waardig waren te achten. Meer om, welvoegelijkheidshalve, de heuschheid van zijnen vijand niet te versmaden, dan wel uit gevoel van behoefte, stemde eindelijk sir *Richard* in het voorstel, om twee zijner officieren ten onderzoek af te zenden.

De Fransche veldheer ontving deze zeer heusch, te midden zijner hooge bevelhebbers. Met eene houding van volkomen zijner zaak zeker te zijn, gaf hij een' zijner adjudanten den last hen naar de mijnen te geleiden, hen alles te toonen, alles te beantwoorden, en al den tijd en de gelegenheid tot het nauwkeurigste onderzoek te geven. Met bewondering aanschouwden de Engelsche officieren den reuzen-arbeid, door de harde rots tot in den diepsten boezem des bergs ingebroken; de menigte en uitgestrektheid der wijd en breed zich uitstreckende mijngangen en kamers, met derzelve kunstmatige strekking, overeenkomstig de werken van het slot, welks verwoesting zij moesten bewerken. Ligt was hiernaar de ontzettende hoeveelheid buskruid te berekenen waarmede zij gevuld moesten worden, en die niet onwaarschijnlijk maakte 't geen men deswegens hen als daartoe bestemd opgaf. Onmetelijk was de voorraad van zware balken, deelen en ijzerwerk, die zij zagen dat tot derzelve bouw gebezigd of tot vaste verbinding en sluiting in gereedheid was. Van alles werd hen op de verpligtendste wijze inlichting gegeven; en toen zij, bij den opper-bevelhebber terug gekeerd, hem voor eene zoo zeldzame welwillendheid dank zeiden, sprak deze: « Ik hoop dat het getrouw verslag uw generaal van de vruchteloosheid eener hardnekkige verdediging overtuigen en mij van eene harde noodzaak ont-heffen zal, eene zoo dappere bezetting, die ik hoogacht, den ondergang te berokkenen. Ik geef den generaal twaalf uren tijds om zich deswegens te beraden.» — En hiermede liet hij hen tot buiten de uitgezette posten geleiden.

Met reikhalzend verlangen was hunne terugkomst en hun verslag te gemoet gezien, tot welks afleggen zij zich eerst bij den generaal vervoegden. « Te zeer ben ik overtuigd van de gevoelens mijner dappere medestrijders, » sprak deze, « dan dat ik hen de beleediging zou aandoen, om, in eene zaak die hen persoonlijk zoo van nabij betreft, iets verborgen te houden of er zelfs de mogelijkheid van te doen vooronderstellen, en dus zal ik uw berigt in den verdedigings-raad ontvangen, welken ik terstond zal doen te zamen komen.»

In de groote zaal van het verblijf van den slotvoogd, verzamelden zich alle hooge officieren der bezetting, aan welke de generaal *Richard* alsnu het oogmerk hunner zamenroeping, de opeisching des vijands en de zending der beide ingenieurs bekend maakte; deze thans uitnoodigende van het bevondene verslag af te leggen, onbewimpeld en onbeschroomd, naar overtuiging hun gevoelen te uiten.

« De werken der Franschen, » luidde hun berigt, « waren door hen in eenen trap van omvang en vordering gevonden, die hunne verwachting ver overtrof. Ofschoon het bezwaarlijk was de gevolgen eener onderneming te berekenen, die thans voor het eerst stond beproefd te worden, oordeelden zij, dat de menigte buskruid, waarmede de mijnen stonden geladen te worden, het geheele kasteel tot aan de oostelijke batterijen zoude doen springen, ingeval niet de aderen der rots of de begonnen tegen-mijnen de uitbarsting hier of daar lucht mogten geven; voor het minste scheen het te verwachten, dat de zee-batterij en het slot, met de ten verblijve der soldaten aldaar aanwezige gebouwen, in de lucht zouden springen; terwijl almede in de eerste plaats te duchten was, dat de groote regenbak en de water-bewaarplaatsen, door den geweldigen schok zouden vernield worden.»

Diepen indruk, echter zonder ontmoediging, had dit verslag op de vergadering te weeg gebragt, toen de bevelhebber haar dus aansprak: « Met de hoogste voldoening bevind ik, dat ik mij geenszins in het gevoelen bedrogen heb, hetwelk ik steeds van de heldhaftigheid der bezetting heb gekoesterd. In dit vertrouwen heb ik ook geen oogenblik gearzeld, ul. met den geheelen toestand, waarin wij verkeerden, bekend te maken, overtuigd dat geen uwer een oogenblik twijfelachtig kan blijven omtrent het besluit, hetwelk de pligt en de glorie van Oud-Engeland van ons, krijgslieden, vordert.»

« De onmeetbare inspanningen des vijands getuigen van de waarde die door hem aan de verovering van het kasteel wordt gehecht, maar ook tevens wijzen ze ons die aan, welke het behoud daarvan voor ons moet verzekeren. Zoo lang dit gewigtig punt in onze magt is, is 's vijands aaneengeschakelde veroverings-lijn van Carthagena, Valencia en Kataloniën afgebroken; is hij er daarentegen meester van, zoo sluit hij alle gemeenschap en hulp af, welke de

partij van koning *Karel* van de verbondene vloeten kan verwachten; weldra zal hij zich dan van den geheelen zee-kant hebben meester gemaakt en alle hulp van daar uitsluiten. Hoe dreigend zijne poging ook schijne, hij is nogtans geenszins van dezelve zeker. Nog wordt er eene moeilijke taak vereischt om dezelve te voleindigen. Ieder oogenblik daarentegen kan het opdagen eener hulp-vloot hem al de vruchten van zijnen zuren arbeid doen verliezen: en niet te vergeefs mogen wij die hulp verwachten; daar het bestuur, zoowel als wij, van het gewigt van dit slot overtuigd en daarenboven door de eer verplicht is eene zoo brave bezetting niet op te offeren. Voorzeker zou de vijand niet zoo buitengewoon toegelukkig in zijne aanbiedingen zijn, indien hem de onzekerheid van den uitslag en de nog te overwinnen zwarigheden, met de hagchelijkheid van de in de toekomst slapende gebeurtenissen, niet verkiezen deden door schoonschijnende aanbiedingen of door bedreiging te verbluffen, door listige vleijerij de bezetting te verschalken, en dus zonder eigen gevaar en onbeschadigd de onwinbare vesting in handen te krijgen, — wier waarde hij, juist door de ongewone poging, ten duidelijkste betoont te kennen. En waarmede zouden wij den blaam afwenden, het pligtverzuim verantwoord kunnen, indien de ter verlossing aanstevende vloot, de vijandelijke vanen van eene sterkte zag wapperen, die zonder het uiterste beproefd te hebben, zoo klakkeloos, door bloote vertooning van een misschien ijdel schrikbeeld, in des vijands handen gevallen was? Geheel Europa heeft het oog op dit punt gevestigd; wij willen de eer van Oud-Engeland, hieraan verbonden, handhaven, wij mogen zegevieren of roemrijk vergaan!» — Wat hem betrof, zijn besluit stond vast, wat ook over hem beschoren mogt zijn, van nimmer zulk een' vlek op zich te laden; het sterven was het lot aller menschen, maar zeer verschillend, dat van vergetelheid en verachting, of onsterfelijken roem bij het nageslacht, en hieraan moest deszelfs waarde getoetst worden.

Al de officieren waren getroffen, door de krachtige aanspraak van den bevelhebber; vurige geestdrift deed aller aangezichten gloeijen, en de kolonel *Sybourg*, beroemd door honderd heldenfeiten, antwoordde uit naam der krijgs-bevelhebbers: « Als tolk onzer gevoelens, daar wel geen van ons anders zal denken, dank ik u, generaal, voor het volle vertrouwen en de blijk van achting, daarin ons betoond, van ons de omstandigheden en de hagchelijkheid onbewimpeld en onverminderd bekend te hebben gemaakt. Wij alle zijn van onzen pligt doordrongen, en kennen geen ander besluit dan denzelfen tot het uiterste te vervullen. Er moge over ons beschoren zijn wat wil; eene beschermende Voorzienigheid waakt over onze lotgevallen, en met dit vertrouwen op den

Allerhoogsten zien wij de toekomst rustig tegen. Het denklijkste vooruitzicht schijnt door het mogelijk onttrekken van het drink-water opgeleverd te worden; maar, terwijl wij deswegens alle voorzorgen aanwenden, kan men zeker stellen, dat, in allen gevalle, de vloot niet toeven zal ons ter hulp te komen.»

Een dof gemurmur werd gedurende zijn gesprek gehoord. Op aller aangezichten stond duidelijk te lezen, hoezeer deze woorden met de gevoelens van elk overeenstemden; eene algemeene toejuiching bevestigde dit, terwijl de heldenschaar elkander de hand reikte tot het eenstemmig verbond en besluit, om, wat ook dreigen mogt, het slot tot het uiterste te verdedigen.

Met de gespannenste verwachting had men in het Franse leger het tijdstip zien naderen, dat aan den bevelhebber ten beraad was gesteld. Nog altijd hoopte en wenschte men daar, dat het onpartijdig bericht der ingenieurs des burgvoogds onwrikbaar gemoed zou doen buigen, en zoowel hem eenen wissen ondergang, als den belegeraars veel moeite, gevaar en eene wreede noodzakelijkheid zoude besparen; edoch, het uitblijven van alle antwoord deed, na meer dan genoegzaam wachten, zien, dat op den weg van onderhandeling niets te verwerven was, en dus gaf de ridder *d'Asfeld* last tot het vullen van den mijn over te gaan.

Geen geringe en vooral met het grootste gevaar verknochte arbeid was het den aanvoer der overgrootte hoeveelheid buskruid uit de bewaarplaatsen naar den mijn-gang te bewerkstelligen; daar het bijna onmogelijk was om de kondschap hiervan aan de belegerden te onttrekken; terwijl de verplichte voorzorgen tegen noodlottige toevallen, niet vergunden, om zulks overhaast in een kort tijdbestek te doen. Ten einde deze echter zoo veel mogelijk te voorkomen, volgden de beladene kruidwagens elkander met zoodanige afstanden, dat, bij eene onverhoopte uitbarsting, deze zich tot den getroffen wagen bepaalde, zonder zich aan de volgende mede te deelen. En regt van pas was deze maatregel genomen. Naauwelijks toch waren eenige kruidwagens in beweging gesteld, en, door de duisterheid begunstigd, gelukkig bij den mijn-ingang gekomen, of de steeds waakzame schildwachten gaven het bericht op 't welk men zich op het slot reeds lang had voorbereid, en oogenblikkelijk barstte van de sterkte het hevigste geschutvuur los, zoo tegen het kruid-transport, als tegen het leger en de stad. Vruchteloos waren echter alle pogingen, om het eerste te vernielen, daar de kleine oppervlakte van eenen enkelen wagen bezwaarlijk door een boorschot trefbaar was, met het gevolg, dat alle, zeker niet zonder verlies van menschen en paarden, de plaats hunner bestemming bereikten. Aanmerkelijker was de verwoesting die het geschut in het leger en onder de dekkende troepen aanrigtte. De kogels

snorden in alle rigtingen door de legerplaats, en zoówel gerigt waren de schoten en bomworpen, dat een derzelve de ten t van den veldheer doorboorde en kort daarna een ander een' zijner geheimschrijvers een arm en been wegnam. De stoutmoedigheid van den leger-bevelhebber en zijne juiste beschikkingen zagen zich echter met de gelukkigste gevolgen beloond, daar de ontzettende hoeveelheid van 1500 vaten buskruid zonder eenig toeval op hare bestemming aankwam. Thans zweeg ook het geschut der sterkte, daar hetzelfde geen gevolg meer had te verwachten, welk eenige verandering kon te weeg brengen in de groote gebeurtenis die aanstaande was.

Thans, nu niets meer de volvoering in den weg kon staan en het buskruid in de onderscheiden mijn-kamers verdeeld was, deed zich de Fransche parlementair nogmaals aanmelden. Hij zeide den slotvoogd, dat de wensch, om noodlooze vernieling voor te komen en menschenlevens te sparen, den bevelhebber hadden bewogen tot eene andermalige opeisching; hem in overweging gevende dat thans alle kansen verijdeld waren, welke de werking van de mijnen konden hinderen, — geen ontzet te land of ter zee meer te wachten en dus zijnen ondergang onvermijdelijk was; dat, na alles gedaan te hebben, wat de grootste standvastigheid en zijne eer eischten, langer volhouden alleen onzinnige hardnekkigheid zou zijn; dat daarenboven, de Fransche veldheer thans nog dezelfde voordeelige en eervolle voorwaarden voor hem en zijne bezetting liet aanbieden.

Maar te wel had de Britsche bevelhebber zijnen toestand overwogen, te vast zijn besluit genomen, dan dat eenige overredingskunst in staat was hem daarin te doen weifelen, en even eenstemmig luidde dat der andere opperhoofden, om tot het uiterste te volharden! Vruchteloos maakte de afgezant hem bekend, dat de mijnen gevuld en er slechts weinige uren noodig waren, om dezelve te doen werken. Met eene even stellige weigering als vroeger, moest hij terugkeeren en zijne ten eenemaal vruchteloze poging melden.

Verstoord over eene zoo voorbeeldeloze onverzettelikheden, welke alle vooruitzicht op toegeven verijdelde, gaf de Fransche veldheer last, met de meesten spoed de vulling en sluiting der mijnen te voltooien.

Honderd-vijftig-duizend-ponden buskruid werden in de menigvuldige mijn-kamers verdeeld, waarvan de ontzettende kracht nog oneindig vermeerderd werd door de middelen om derzelve werking alleen tegen de zijde van het slot te rigten. Zwarte balken, met ijzeren stangen en bouten verbonden, met ankers in de rots gehecht, sloten de geweldige kruid-massa in; alle toegangen naar buiten werden op de hechtste wijs gesloten, de worsten en gemeenschaps-vuren gereed gemaakt, en des middags van

den 5den April alles in de gereedheid gebragt om dezelve te doen werken. Tevens werden de bewoners van de naastbij gelegene stads-kwartieren gewaarschuwd, om hunne personen en goederen in veiligheid te stellen.

Met onafgewenden blik had de bezetting het oog op de zee gevestigd gehouden, of zich geene vloot tot ontzet aan den gezigteinder opdeed; doch, zelfs op den grootsten afstand kon het scherpste gezigt geen zeil ontdekken. Thans rapporteerden de officieren der genie, dat de posten in de gehoor-gangen der tegen-mijnen sedert den middag niet meer hadden hooren arbeiden, hetwelk een bewijs was, dat de mijnen volkomen gereed waren en dus ieder oogenblik konden springen. In deze hange verwachting begon reeds de avond te naderen, toen zich nogmaals het geschal van eene trompet liet hooren, en een parlementair den toegang van het kasteel langs het smalle bergpad naderde.

Bij het naderen der ontknooping, die wederzijds de gemoederen in de hoogste spanning bragt, werd de Fransche veldheer levendig getroffen, door het overwegen van het verschrikkelijk voorval dat op handen was. Hoe verbitterd overigens ook wegens de hardnekkige weigering tot overgaaf en de teleurstelling van al zijne hoop op het bezit en de verovering eener zoo belangrijke sterkte, waarvan hij nu met groote inspanningen alleen de bouwvallen zich kon toeëigenen, zoo hij al volkomen slagen mogt; hield hij zich toch verzekerd dat de vijanden, die hij onder het puin mogt zien bedelven, wel bezwijken zouden, maar wis, met al den roem bedekt, de eer van overwinning niet betwist konde worden. Zooveel zedelijke kracht en grootheid waren hem nog nimmer voorgekomen, een dergelijk voorbeeld was hem onbekend. Zij boezemden hem de hoogste achting in, en met weezin en weemoed zag hij de ijzeren nooddwang hem geene andere keus overlaten, dan zoo veel dengd aan het onvermijdelijk verderf prijs te geven, daar aan een terug-treden op den zoo ver afgelegden weg niet gedacht kon worden. Te meer moest hem het lot van den heldhaftigen bevelhebber en zijner voorbeeldeloos onverzaagde bezetting grieven, daar hij in hen geene vijanden, maar slechts mededingers op het pad van glorie aanschouwde. In dezen krijg waren geene dier drijfveren en roersels aanwezig, door welke persoonlijke haat en wrok, gelijk in andere oorlogen, de wederzijdsche krijgsbenden tot kookende woede verhitten en alle zachte gevoelens van mensche-lijkheid doen zwijgen. Het was een strijd, niet voor eigen, maar voor vreemde belangen, die op eenen vreemden grond gestreden werd, waarbij de beide partijen hare hoofd-beweevreden in den wedkamp der beide zoó strijdige volkeren, die van Gallië en Brittanje, uit de nationale eer ontleenden, en even als in de ridder-tijden trachten te handhaven. Zulk een ridderlijke zin moest ook

eene bijzondere stemming aan de gevoelens van den Franschen veldheer geven, en hem de uiterste grenzen doen naderen, welke grootmoedigheid jegens geachte tegenstanders veroorlooft. Dit was nog eene laatste proef die te nemen stond, om, ware het mogelijk, de belegerden door eene laatste poging tot andere gedachten te brengen. Zelfs tegen het gevoelen der overige Fransche bevelhebbers, welke hem de vruchteloosheid en de aan zwakheid grenzende toegevendheid daarvan voorstelden, deed de wensch, om zoo vele dapperen aan eenen zekeren dood te ontrukken, en de zoo gewenschte mogelijkheid om eene zoo uitmuntende vesting onbeschadigd te verkrijgen, bij den veldheer alle bedenkingen van minder gewigt ter zijde staan. Hij gelastte dan een' zijner meest geschikte officieren, eene laatste opeisching aan den slot-bevelhebber te gaan overbrengen. Gelijkijdig deed de veldheer de bewoners der aan het kasteel grenzende wijken aanzeggen, dat, daar des anderen daags de mijnen zouden worden aangestoken, zij vóór des morgens vijf uren zich met have en goed in veiligheid hadden te stellen; en aan het leger, om vóór het aanbreken van den dag onder de wapenen te komen.

Elk die ooit den oceanus bevoer, kan zich het angstgevoel der schepelingen voorstellen, die met eene mast- en roerloos lekke kiel door een woedenden orkaan naar de geweldige branding van een koraal-rif, of eener rotskust, met blinde klippen omgeven, onwederstaanbaar voortgeslingerd, eene wissen dood voor oogen hebben. Misschien even akelig, ten minste door niets overtroffen is in den oorlog de toestand van troepen, die aan eene vaste plek verbonden, het bewustzijn hebben, dat de vijand onder hunne voeten mijnen graaft en een' afgrond delft, die hen ieder oogenblik kan verzwelgen. Ieder die eenige ervaring heeft, kan zich duidelijk, hij die in zeegevaren of oorlogstoevallen ooit in een' dezer hagchelijke omstandigheden verkeerde, zich levendig de gemoedsgesteldheid voor den geest roepen, welke ieder oogenblik van levensrekking vervulde, en dus zich een deelnemend denkbeeld maken van de gewaarwordingen, welke, bij de zekere nadering van eene zoo ontzettende toekomst, alle harten der bezetting vervullen moest.

Met het toenemen van het gevaar had de bevelhebber en zijne kloekmoedige opperhoofden zich echter aan geene werkeloze stompzinnigheid overgegeven, welke, alles op de toekomst en het onvermijdelijk noodlot latende vloten, de armen verslapt en werkeloos neêr laat hangen, en daardoor de, zelfs in de ontzettendste toevallen en wanhopigste omstandigheden, nog altijd overblijvende redmiddelen nutteloos laat ontglippen. In de vooronderstelling van eene geweldige doch niet volslagen vernieling door de mijnen, gehooft dus de krijgsredenen en het vooruitzicht, om, zooveel

mogelijk, de noodlottige toevalligheden en gevolgen te beperken, en niet door eigen verzuim alle kansen tot mogelijke redding te doen verloren gaan. De vernieling der levens- en krijgs-noodwendigheden en de onmiddellijke aanval des vijands, na het volbrengen van zijn verwoestingswerk, waren hetgeen het eerste te duchten stond; deze tegen te gaan derhalve was de eerste pligt, en hierin schoot ook de bevelhebber niet te kort. De uitkomst toonde de doelmatigheid zijner verordeningen.

De grootste zorg verdiende het onmisbare water, daar deszelfs verlies het natuurlijkste gevolg van de uitbarsting wezen moest. Alle voorhanden vaten werden uit den grooten regenbak gevuld, wyl men deze aan de meeste gevaren blootgesteld achtte, terwijl men voorts dezelve met de levens- en andere onmisbare behoeften op onderscheidene en op die plaatsen van het Kasteel verdeelde, welke men het verste van den werkkring der mijn verwijderd achtte, — ten einde niet alles gelijktijdig te verliezen. Gelijke voorzorgen werden ook omtrent het buskruid gebruikt, opdat deszelfs toevallige ontvlaming niet de vernieling voltoojen mogt, en slechts zooveel bij de onderscheidene stukken gelaten, als noodig was, om, gedurende de eerste oogenblikken, tot derzelver krachtadige werking bij te dragen. Men wees den troepen standplaatsen aan, waar men hen het minste aan de werking der ontploffing blootgesteld oordeelde, zoodanig in verschillende troepen verdeeld, dat niet wel een aanmerkelijk aantal gelijktijdig aan de vernieling bloot stond. Een bijzonder detachement keurtroepen had het bepaald bevel, om zich gereed te houden ieder oogenblik eenen uitval te doen, of een storm af te slaan, dien de vijand, in de eerste oogenblikken van verbazing, zou mogen willen ondernemen.

Na dus al die maatregelen genomen te hebben, welke binnen de grenzen van menschelijke voorzigtigheid gelegen zijn en door de omstandigheden geboden werden, zagen de kloekmoedigen, wel niet zonder beklemming, echter onverschrokken, de naderende toekomst te gemoet. Pligt en eergevoel hadden den bangen weg ter bewandeling afgebakend; godsdienstig gevoel sterkte hen om dien zonder afwijken te bewandelen. De lofwaardige gezindheid en gewoonte der Engelschen, om door plegtige uitoefening van de openbare godsdienst en diepen eerbied voor dezelve, bij land- en zeemagt deugd en zedelijkheid te bevorderen, den krijgsman in al zijne moeiten en gevaren een vast vertrouwen op een Hooger Wezen en op eene betere toekomst te doen vestigen, mag ook wel mede tot hoofd-grondslag van den onbezweken moed hebben gestrekt, dien wij, zoo te regt, bewonderen. De gehechtheid aan de Godsdienst, die in Engeland zulke diepe wortels had geschoten, en vooral sedert

de troons-beklimming van Koning *Willem*, door de voorafgaande onderdrukkingen, zoo veel voedsel had gekregen, had den Engelschen krijgsman eene eigendommelijke godsdienstige stemming gegeven; zoodat het niets buitengewoons was — wanneer de toegevoegde veld-predikers ontbraken, daar, waar geen geestelijke aanwezig was, zooals onder anderen in katholieke landen, gelijk die welke thans tot krijgs-tooneel verstreken — dat door hooge officieren de pligten van dezelve bij de openbare godsdienst vervuld werden, door het houden van eene redevoering, het doen van een gebed en het zingen van geestelijke liederen. Geen minder godsdienstig gevoel dan bij de Engelschen en Schotten, heerschte bij het Fransche gedeelte der bezetting, welker gehechtheid aan de belijdenis der waarheid, derzelver leden de wreedste vervolgingen berokkend, en genoopt had liever alles, wat hen oopaardierbaar was, op te offeren, dan hun geweten te verzaken. De godsdienst-oefeningen werden dus niet alleen des Zondags vlijtig waargenomen, maar, naarmate de voortgangen van het beleg hun de hoop op aardsche verlossing benam, des Hemels bijstand te ijveriger gezocht geworden.

Thans vooral, bij het naderen der ontzettende beslissing, was het geheele dienstvrije gedeelte der bezetting, in den namiddag, tot zoodanige oefening samengetreden. Een der geachtste bevelhebbers, onder de wapenen grijs geworden, met lidteekenen bedekt, in honderd haghelijke strijden beproefd, eerwaardig als mensch, als krijgsman en als Christen, trad als spreker op voor de op het slotplein in eenen kring verzamelde bezetting. Hooge ernst en diepe eerbied waren op de bruin verbrande aangezichten der krijgers geteekend. Eenvoudig gelijk zijnen stand, ernstig gelijk de omstandigheden, plegtig, statig was zijne rede, die het onwrikbaar vertrouwen op eene bewarende Voorzienigheid, het uitzigt op eene betere toekomst ten onderwerp had. Getroost, bemoedigd, gesterkt, in hun lot berustende, scheidde de vergadering, en vervoegde zich ieder ter aangewezen plaats, alwaar men het zoo ontzettend dreigend en snel naderend onheil zoude afwachten.

Vruchteloos had ieders oog aan den gezigteinder naar de verwachte hulp-vloot gestaard; met het vallen van den avond zonk ook deze hoop, en elk bereidde zich voor op hetgeen te wachten stond. Thans zette eene onverwachte gebeurtenis de slingerende werking der hartslogen op nieuw in beweging. Een vijandelijke trompetter kondigde door zijn geschal de komst van eenen onderhandelaar aan, en deed de slaauwe hoop op eene mogelijke schikking of eenige andere uitkomst schemeren. Wie toch is onbewust, hoe, bij eene doodelijk erkende krankheid, bij eenen doodschuldigen gevangenen, bij een met golven worstelende schipbreukeling, de slaauwste

hoop-flikkering, de geringste redding-stroohalm wordt aangegrepen, om den aangrijnzenden dood, tegen alle mogelijkheid aan, te ontwijken.

Met een zoodanig gevoel vernam de bezetting deze mare, en zag zij den Franschen afgevaardigde tot den slotvoogd geleiden. Sir *Richard* met de beide bevelhebbers der korpsen, de kolonel *Sybourg* en de overste-luitenant *Charnicrost*, in zijn verblijf vereenigd, ontvingen den gezant met uitdrukkingen van bevreemding na het zoo stellig afslaan van alle opeischung, 't welk geene veranderde denkwijze meer liet veronderstellen, en vroegen hem naar de reden zijner komst.

« De Fransche opper-veldheer, » ving hij aan, « onwederstaanbaar weggesleept door bewondering wegens eene standvastigheid, waarvan hij nimmer de mogelijkheid zich had kunnen voorstellen, heeft met het uiterste leedwezen de vruchteloosheid aller zijner pogingen gezien, om den bevelhebber tot een besluit te bewegen, dat hem den nooddwang bespaarde, om den onvermijdelijken ondergang van zoo vele dapperen te bewerken. Doch zoodanig volhouden is eene onverschoonlijke hardnekkigheid! Na de uiterste grenzen die eer en pligt konden voorschrijven bereikt te hebben, behoorde in aanmerking te komen, wat de menschelijkheid en het verstand eischten. Hoezeer zijn vijand, waren het deze beweegredenen, die de generaal, met het lot van zoo vele dapperen bewogen, genoopt had hem nog eenmaal af te zenden, om den slotvoogd te bezweren, deze en zich-zelf niet aan eene luim, een' gril of hersenschim op te offeren; en het voor het laatst vernieuwde aanbod van alle vorige voorwaarden niet te verwerpen, daar hij toch de overtuiging hebben moest, dat geen ontzet voor hem te hopen was, en het aan den generaal stond de geheele bezetting te vernielen. »

« Ik erken volgaarne de edelmoedigheid van uw legerhoofd, voor zoo ver zij uit de bron van menschlievendheid, onbezoedeld van belangzuchtige bijoogmerken, voortvloeit, » was sir *Richards* antwoord; « doch ik kan zijne voorstellen niet aannemen, daar dezelve altijd eene bedreiging inhouden, voor welke ik, evenmin als voor eenen overmagtigen aanval, zonder noodzaak, zwichten kan noch mag. » — « Bij zulk eene onverhoopte miskennis en versmading der welwillendheid van den ridder *d'Asfeld*, » sprak de vrede-gezent, « gebiedt zijn last mij u te berigten, dat morgen, ten zes ure, de met zundkruid springvaardig ingerigte mijnen zullen worden ontstoken, en het slot onherstelbaar vernielen; terwijl, bij den onmiddellijk volgende storm, die weinigen, welke de verwoesting ontkomen mogten zijn, het staal niet zullen ontgaan. Grootsch is de zelfopoffering, wanneer zij tot wezenlijke voordeelen dienstbaar is of onvermijdelijk geboden wordt; maar zij verliest al hare waarde en wordt

berispelijk, zoodra zij pligten, door vaderland noch eer geëischt, wil vervullen, en daarentegen die jegens de menschelijkheid en zich-zelfen te kort doet.»

« Ik gevoel den schijn der beweeggronden van den generaal *d'Asfeld*, » was het antwoord van Sir *Richard*, « maar, terwijl ik met hoogachting zijne denk- en handelwijs, als een blijk van edelmoedigheid en menschlievendheid, ontvang, wensch ik de zijne niet te verliezen door het afgaan van een vast en welberaden besluit. Eed, pligt en het handhaven der eer van Britanjes wapenen eischen van ons tot het uiterste vol te houden. Wij zijn in Gods hand; ik ben op alles bereid, wat ook moge gebeuren; terwijl de gedreigde uitwerking misschien wel verre beneden de verwachting zal blijven, en al mogt dezelve ook de geheele verwoesting der vesting bewerken, zoo kan voorzeker voor mij en mijne brave bezetting geen glorievoller gedenkteeken bestaan, dan de puinhoopen van het kasteel van Alikante, onze grafplaatsen aanwijzende.

Met diepen eerbied en bewondering, met innige aandoening, over de zich dus ten dood wijdende dapperen vervuld, scheidde de fransche krijgsman van den bevelhebber. Met gebonden oogen over de slotplaats en door de rotswerken gevoerd, trof hem de doodsche stille, daar niets dan het geluid der voetstappen werd gehoord; en hij zou gewaand hebben, dat de vernietiging zich reeds over deze plaats had uitgestrekt, zoo niet een dof gemurmur en het eenzellig wapentuig-gekletter het daar-zijn van, in stilte hunne posten bezettende krijgslieden hadden verkondigd, en zoo het knarrend draaijen der poortdeuren op hare hengsels, of het rammelend neêrlaten van de opgehaalde bruggen, hem derzelve werking door menschen handen niet hadden bewezen. Bij zijnen, aan de berghelling wachtenden heraut teruggekomen en nu aan het licht wedergegeven, blikte hij nog eenmaal naar de in de avondschemering gehulde vest, voor zoo vele van welker verdedigers dezelve ten laatste male neergedaald was. Met versnelde schreden en steeds ruimer ademend spoedde hij voort, om zich van eene plaats te verwijderen door het noodlot ten ondergang gewijd, en welke de vlerken des aannaderenden verderfs reeds in zwarten nacht schenen te hullen.

Met ongeduld had de veldheer den uitslag zijner laatste poging afgewacht. Nog steeds vleidde hij zich met een gunstig gevolg, toen, met de gevallen avondschemering, de terugkomst des afgezants hem gemeld was. Bij den bevelhebber waren de onderscheiden opperhoofden vereenigd, om spoedig deszelfs bevelen te vernemen, welke de uitslag der zending, hoedanig ook, mogten vereischen. De spoedige terugkomst: het teeken of van eene onverwachte zinsverandering van den slotbevelhebber, of

van onverzettelijke volharding, deed reeds ongunstige vermoedens oprijzen, die zich ten volle bevestigd zagen in de gelaatsuitdrukking en houding van den boodschapper, die zijn veldheer alsnu de vruchteloosheid van alle pogingen meldde: « Welk eene voorbeeldelooze hardnekkigheid, » riep deze uit, « sir *Richard* heeft het lot getart; dat het hem dan ook treffe! Dat alles gereed zij, om morgen ochtend, ten 6 ure, den brand in de mijnen te steken, die hem en de zijnen onder dat slot zullen begraven, van waar hij, doof voor alle rede en met ver-smading van al de edelmoedigheid zijns vijands, met verzaking van alle menschelijke gevoel jegens zijne dappere strijdgenooten, ons het onbeschadigd inruimen zoo halstarrig is blijven weigeren. Op hem en de zijnen kome het onheil, dat ik zoo zeer getracht heb te vermijden. De tijd van mededoogen is voorbij, die van de wraak gekomen!» Zijne bevelen luidden: dat vóór het aanbrenken van den dag alle troepen in de wapenen, op hunne standplaatsen, zoude uitrukken, om dadelijk na de uitbarsting ten storm aan te rukken, waartoe de daartoe bestemde afdeelingen van al het noodwendige waren voorzien. Al de voorposten, in de nabijheid van den werkring der mijnen, moesten zich tevens zoo ver terugtrekken, dat hun de gevolgen der uitbarsting niet konden beschadigen, terwijl hij eindelijk gelaste, de aanstaande gebeurtenis, met tijd, plaats en uur, waar en wanneer dezelve zou plaats grijpen, den inwoneren bekend te maken, met de aanmaning, om hunne personen en goederen tijdig aan het gevaar te onttrekken.

(Vervolg en slot hierna.)

SCHETS

DER VOORNAAMSTE KRIJGS-GEBEURTENISSEN IN
POLEN, IN DEN JARE 1831,

DOOR

J. C. VAN RIJNEVELD.

ARTIKEL 10.

X.

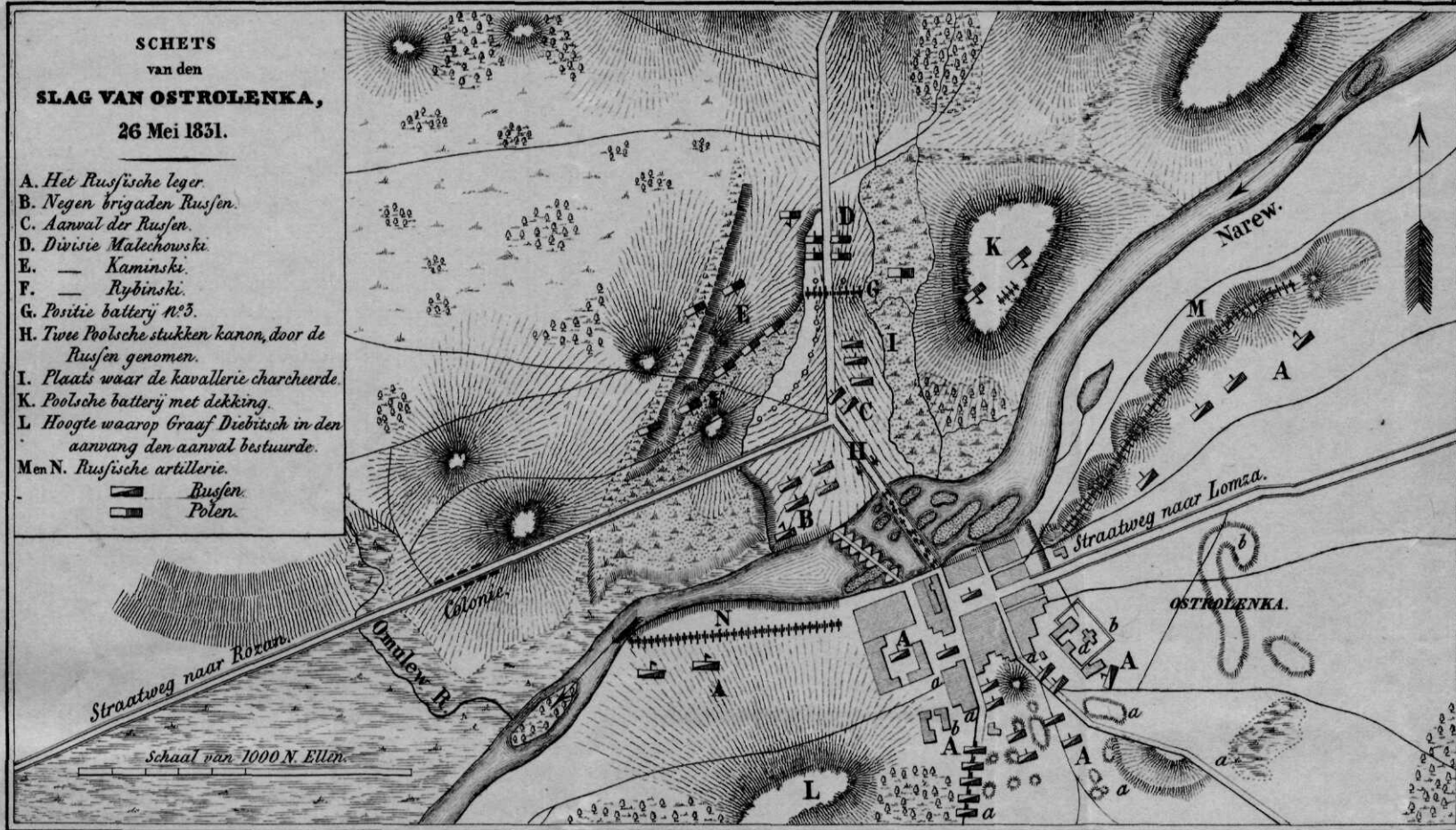
SLAG VAN OSTROLENKA. DOOD VAN DEN VELD-
MAARSCHALK GRAAF *DIEBITSch*.

Lang was het den graaf *Diebitsch* verborgen gebleven dat hij zich door den schijn had laten misleiden, en dat daardoor zijn regtervleugel gevaar liep vernietigd te worden. De maatregelen door *Uminski* getroffen moeten er veel toe hebben bijdragen, om het denkbeeld bij den

SCHETS
van den
SLAG VAN OSTROLENKA,
26 Mei 1831.

- A. Het Russische leger.
B. Negen brigaden Russen.
C. Aanval der Russen.
D. Divisie Malechowski.
E. — Kaminski.
F. — Rybinski.
G. Positie batterij n° 3.
H. Twee Poolse stukken kanon, door de Russen genomen.
I. Plaats waar de kavallerie chargeerde.
K. Poolse batterij met dekking.
L. Hoogte waarop Graaf Diebitsch in den aanvang den aanval bestuurde.
M en N. Russische artillerie.

— Russen.
— Polen.

veldmaarschalk levendig te houden, dat het Poolsche hoofd-leger nog niet uit deszelfs vorige stelling was opgebroken. Deze blijkbare onwetenschap van hetgeen er bij de Polen voorviel, is de overtuigendste wederlegging van het voorgeven der Poolsche schrijvers, dat het Russische leger door een talloos heir van Poolsche bespieders bij uitnemendheid bediend werd.

Uminski had, na den 14den, zijne troepen in eene zeer geconcentreerde stelling bij Dembe-Wilkie gelegerd. *Kaluszyn* had hij door twee kavallerie-regimenten en eene batterij doen bezetten; terwijl hij den Majoor *Kaminski* den last had opgedragen, om, met het Lubelsche uhlanen-regiment den *Kostrzyn* en de *Liwiec* gade te slaan, en aldaar gedurig troepen te vertoonen.

Eerst in den nacht van den 17den op den 18den ontving de Russische Veldmaarschalk het bericht der bewegingen van het Poolsche hoofdleger, en tevens dat van het bezetten van *Nur*. Den daarop volgenden dag werd de renbode afgezonden met de kennisgeving aan den grootvorst *Michael*, dat het centrum zich naar den kant van *Nur* in beweging zoude stellen, om het leger van *Skrzynecki* in de flank te nemen (1).

Den 20sten rukte een gedeelte van het Russische centrum bestaande uit het korps van *Pahlen I*, het grenadier-korps van vorst *Szachowski* en het kavallerie-korps van den graaf *Witt*, uit de stelling aan den *Kostrzyn*, naar *Sokolow*, alwaar de graaf *Diebitsch*, dienzelfden dag zijn hoofdkwartier opsloeg. Het korps van *Pahlen II* bleef in positie tegen over het korps van *Uminski*, om de flank-beweging van het centrum te dekken; terwijl de generaal *Rozen* bevel ontving, om met het gedeelte van zijn korps, dat op nieuw was georganiseerd, uit *Bresc-Litewski* op te rukken ter ondersteuning van het korps van *Pahlen II*. De voorposten van het centrum rukten tot *Granna*, aan den *Bug*. Den 21sten werden er bij die plaats twee pontons-bruggen gelegd, waarover de Russen in den avond van dien dag trokken, en voet op Russischen bodem zetteden. Die overgang moet den ooggetuigen, een schoon en verheven schouwspel hebben opleverd. Het was of ieder soldaat het gevaar inzag, waarin het garde-korps en de zaak waarvoor hij reeds zoo veel geleden had verkeerde; als of ieder doordrongen was van het gewichtig oogenblik en van de gebeurtenissen die

op handen waren, — zoo indrukwekkend was het voorkomen der manschappen en het geheel van dit militair schouwspel. Een Russisch officier drukt zich daarover in eenen brief als volgt uit:

« Met rasse schreden naderden wij over *Sokolow* den *Bug*, om, dezen stroom, bij *Granna*, door middel van twee ponton-bruggen, over te trekken. Gij moest de omstreken van *Granna* kennen — eene der fraaiste van het aan schoone omstreken zoo arme Polen — om u een levendig denkbeeld te kunnen vormen van het schilderachtige schouwspel 't welk de overgang bij dit punt opleverde. *Granna*, overigens een onbeduidend vlek, ligt hoog op den regter *Bug*-oever, tusschen vruchtboomen en tuinen verborgen, terwijl men van daar een heerlijk gezicht heeft over het lager liggende fraai bebouwde terrein en den kronkelenden stroom. In statige houding, digt aan elkander gesloten, naderde de infanterie, de kavallerie en den wagentrein in drie kolommen de punten van overgang, die gelijktijdig plaats had, te weten: de infanterie en de voertuigen elk over een der pontonbruggen, de kavallerie een weinig hooger op, over eene ondiepte in de rivier. Op de hoogten bij *Granna* stond de veldmaarschalk, met den graaf *Toll* en den grooten staf, zijne bevelen te geven en deze grootsche manoeuvre te leiden. Toen de duisternis begon te vallen, zag men de bivouac-vuren onzer troepen, zoo ver het oog konde reiken, terwijl de maan haar flauw licht wierp op dit tooneel vol leven en beweging. In het leger heerschte eene indrukwekkende stilte, door de stiptste krijgstucht en door grootsche verwachtingen voortgebracht. Het vuur der strijd lust brandde echter hevig in den boezem des Russischen krijgsmans, enz.»

Den volgenden dag rigtte de graaf *Diebitsch* zijnen marsch op *Ciechanowiec*, terwijl de generaal graaf *Witt*, met 13 bataillons grenadiers en 36 eskadrons kavallerie, tegen *Nur* oprukte, om het aldaar staande korps van *Lubienski* af te snijden. Eerst in den nacht van den 21sten op den 22sten had deze laatstgenoemde generaal vernomen, wat er op twee mijlen afstands van hem voorviel; voorwaar geen groot bewijs voor de omzigtigheid die deze Poolsche bevelhebber, in zijne stelling en voor het doel zijner plaatsing aldaar, moest in acht nemen.

Terwijl de graaf *Diebitsch* het korps van *Lubienski* alzo voor de overige Poolsche strijdkrachten onnut zocht te maken, gaf hij kennis aan den grootvorst *Michael*, dat hij met het korps van *Pahlen I* op *Wysoki-Mazowiecki* zou marcheren, ten einde het Poolsche hoofd-leger van den weg op *Ostrolenka* af te snijden. Gelijktijdig gaf hij den grootvorst het bevel, zich met zijn korps bij het centrum aan te sluiten, alsmede om de Polen, gedurende deze manoeuvre, in de omstreken van *Tykoczyn* bezig te houden.

(1) Eenige schrijvers over dezen veldtocht, o. a. *Spazier*, geven voor, dat de graaf *Diebitsch* met de grootste ontroering de tijding van *Skrzynecki's* onderneming vernam; en dat hij, in de veronderstelling verkeerende het vertrouwen van zijnen vorst en van het leger verloren te hebben, aan den keizer eenen brief zond, waarin de volgende zinsnede zoude zijn voorgekomen: « J'ai perdu la confiance de l'armée, j'ai perdu la mienne; je prie Votre Majesté de me sauver, c'est-à-dire, de donner le commandement de l'armée à un autre. » (?)

Ten 4 ure des namiddags, juist in hetzelfde oogenblik dat *Skrzynecki* bij het monument van *Czarniecki* eene feestelijke godsdienst-oefening liet houden, stiet de voorhoede der troepen van den generaal *Witt*, in de nabijheid van *Nur*, op de troepen van *Lubienski*, die juist even te voren den terugtocht naar *Czyzew* begonnen waren. De Russische ublanen wierpen zich op dezelve, terwijl het regiment *Barclay de Tolly* tegen de stad oprukte, en 3 kurassier-regimenten de Poolsche stelling trachtte te omgaan. De Poolsche jagers te paard werden geworpen, terwijl de infanterie in het aangrenzende bosch zich zocht te redden, met achterlating van een stuk geschut. Met het vallen van den avond was een gedeelte van het korps van *Lubienski* zoo goed als ingesloten; doch moedig en stout was het besluit van dezen Poolschen bevelhebber, om, door de duisternis begunstigd, zich met zijn korps eenen weg te banen, op een oogenblik, dat de Russen niet anders dachten, dan dat hij, voor den drang der omstandigheden zwichtende, zou zoeken te onderhandelen. Een bataillon Poolsche zeissendragers deed hierbij gewigtige diensten. Aan het hoofd der dicht ineengedrongene massa geplaatst, stormden deze, met geveld wapentuig en onder een hevige gekletter der zeissen, op de nog zwak bezette linie der kurassiers los. Zoo wel paarden als manschappen weken en openden de door wanhoop aangevuurde aanval-kolom den weg naar *Czyzew*, alwaar zij zich met het overige gedeelte van het korps vereenigde, en zich toen in eenen snellen marsch op *Zambrow* rigte. In dit gevecht verloor *Lubienski* over de 1000 man aan dooden, gekwetsten en gevangenen, benevens een stuk geschut en vier kaissons. Den 25sten marcheerde de Russische veldmaarschalk op *Wysoki-Mazowiecki*.

In denzelfden nacht dat *Lubienski* zich eenen weg door de Russische kurassiers baande, had *Skrzynecki* langs eenen anderen weg vernomen, dat *Diebitsch* zijnen rug reeds bedreigde, en dat *Lubienski* moest afgesneden zijn. Dadelijk brak hij van *Tykoczyn* op, zich met de divisie *Rybinski* en *Jankowski* in eenen snellen marsch op *Zambrow* rigtende, alwaar hij zich, in den avond van den 25sten, gelukkig met de troepen van *Lubienski* vereenigde; wordende zijne achterhoede, door de hem volgende troepen van den Russischen garde-generaal *Byström*, sterk gedrongen. *Gielgud* trok dienzelfden dag naar het versterkte *Lomza* terug, vormende, in het marcherende front, den regter-vleugel van het Poolsche leger. Slechts eenen halven dag-marsch had *Skrzynecki* den Russischen veldmaarschalk den weg op *Ostrolenka* afgewonnen, waar deze, op 2 à 3 mijlen van hem af, zijne verbinding met het garde-korps wilde bewerkstelligen.

Den 24sten jilde *Skrzynecki* met het hoofd-leger naar

Sniadow, wordende deze beweging door het korps van *Lubienski* gedekt; hij vervolgde zijne beweging in den vroegen morgen van den 25sten tot bij *Troszyn*, alwaar het Poolsche hoofd-kwartier voor eenige uren gevestigd werd.

Op dienzelfden dag had de vereeniging van het garde-korps met het Russische centrum plaats, in de omstreken van *Nadbory*, waarop de Russische regter-vleugel naar *Sniadow* rukte, terwijl de graaf *Diebitsch* zijn hoofd-kwartier te *Szumowo* vestigde. Door de zeer snelle uitvoering van deze manoeuvre, was de divisie *Gielgud* reeds in *Lomza* afgesneden; dewijl het dezen nu niet meer mogelijk was, om vóór de Russen *Ostrolenka* te bereiken.

Nauwelijks was het Russische centrum begonnen in de omstreken van *Szumowo* het bivouac te betrekken, of de veldmaarschalk ontvangt het berigt, dat de Poolsche opperbevelhebber zich gereed maakt, bij het dorp *Pyski*, den Russen het hoofd te bieden; ten einde, onder de beschutting van het aldaar opgestelde korps, den *Narew*, bij *Ostrolenka*, over te trekken. Verlangend om de vroegere werkeloosheid door eene ongehoorde inspanning van ligchaams- en zielskrachten te vergoeden, geeft graaf *Diebitsch* bevel, op nieuw voort te rukken. Op eenen kleinen afstand van *Pyski* ontmoette men de Poolsche achterhoede, die, niettegenstaande de vermoeidheid der Russische troepen, tegen 10 uren des avonds, gewonnen werd. Terwijl de Russen alstoen eenige uren rust namen, vaardigde de veldmaarschalk nog dienzelfden nacht zijne bevelen voor den volgenden dag aan alle de korpsen van zijn leger uit. Eenige dezer korpsen hadden op dezen dag eenen ongehoorden marsch van 8 Duitsche mijlen afgelegd.

Voor dat wij verder gaan, dienen wij eenen blik te werpen op het gedrag van *Uminski*, bij gelegenheid van den marsch des Russischen centrum. Den 20sten had deze generaal van zijne voorposten het berigt ontvangen, dat de Russen bewegingen op *Liw* maakten, en dat zij bezig waren met zwaar hout te vellen. De kommandant der voorposten was daardoor op het vermoeden gekomen, dat de Russen de brug bij *Liw* wilden herstellen, en van daar op *Warschau* trekken. Op dat berigt had *Uminski* een regiment infanterie met vier stukken geschut naar *Okuniew* gezonden, ten einde den overgang van den *Bronza* te betwisten; terwijl hij zijne troepen te zamen trok om het Russische centrum, uit zijne positie bij *Dembe-Wilkie*, in de flank te vallen, zoodra het op den weg van *Liw* naar *Stanislawow* op marsch zoude zijn. Tegen 3 ure des morgens van den 21sten werd *Uminski* met de wezenlijke beweging van het Russische centrum

bekend. Alstoen gaf hij aan den kolonel *Muller* bevel, zich met de gezamenlijke ligte kavallerie over Sokolow naar Granna en Drohiczyn te marcheren, ten einde de achterhoede der Russen te verontrusten. De generaals *Tomicki* en *Wroniecki* werden daarentegen door hem op Siedlce gerigt, om — zoo mogelijk — die plaats te overvallen en te bemagtigen. Daartoe werd vooraf eene brug over den Kostrzyn geslagen, die den 22sten des avonds gereed was. Het was den kolonel *Muller* gelukt met zijne kavallerie Sokolow te bereiken en eenige gevangenen te maken. De onderneming op Siedlce mislukte geheel en al, daar deze troepen door die van *Pahlen II* met verlies over den Kostrzyn werden terug gedrongen. De generaal *Uminski* behield alstoen zijne positie bij Dembe-Wilkie, aangezien hij bevreesd werd, door het korps van *Kreutz* te worden afgesneden, indien hij zijne operatie-basis van Warschau verliet.

In zijn hoofd-kwartier te Troszyn, had de Poolsche opperbevelhebber nog geene zekere berigten omtrent de vereeniging van het garde-korps met het Russische centrum ontvangen; hij geloofde diensvolgens niet dat de Russen zijne beweging op Ostrolenka zoo spoedig zouden kunnen volgen, dat het *Gielgud* aan tijd zou ontbreken, om zich met hem in laatstgenoemde plaats te vereenigen, en besloot hij alzoo, tegen het gevoelen van *Pradzynski* aan, Ostrolenka door de troepen van *Lubienski* te doen bezetten, en met het overige gedeelte, over de brug dier plaats, op den regter-oever van den Narew te gaan. Hij was van gevoelen, dat Ostrolenka bijzonder goed gelegen was voor het leveren van kleine gevechten, meenende daarmede den Russen ontzag in te bezemen en hen verliezen toe te brengen. *Pradzynski* voerde daartegen aan, dat het in de gegevene omstandigheden beter ware geweest, dat men dadelijk met al de troepen op Ostrolenka hadde gemarcheerd, dat men *Gielgud* niet naar Lomza had moeten zenden, maar vereenigd op den tegenovergestelden oever van den Narew positie had moeten nemen en de brug van Ostrolenka verbranden; dat hij nu echter van oordeel was, dat men met al de troepen die zich bij Ostrolenka bevonden, door die stad behoorde te trekken en eene *gemaskeerde* stelling te nemen, tegenover de brug, waartoe het terrein bijzonder was geschikt. De Russen zouden daardoor, naar zijn gevoelen, in den waan worden gebracht, dat het leger was weggetrokken, en daardoor uitgelokt worden, zich langs de brug op den tegenoverliggenden oever op te stellen. Men moest dan, ten slotte, de gunstige gelegenheid afwachten, wanneer een gedeelte van het Russische centrum over de brug op den smallen dam aangekomen zoude zijn, om de Poolsche batterijen te demaskeren en dood en verderf in de Russische geleederen te verspreiden; deze zouden zich alsdan niet

kunnen ontwikkelen, en alzoo ook geen tegenstand kunnen bieden.

Er bestond echter te veel spanning en wederkeerige ontevredenheid, tusschen den opperbevelhebber en den chef van zijnen staf, dan dat de raadgevingen van den laatsten ingang konden vinden (1). Een brief van *Uminski* in ditzelfde oogenblik ontvangen — waarin deze zijn misnoegen te kennen gaf, dat de opperbevelhebber de voor zijne troepen aangevraagde militaire belooningen geweigerd had — deed de ontevredenheid van *Skrzynecki* niet weinig toenemen. Hij gevoelde zich door de vrijmoedige taal van beide deze generaals beleedigd, verwees den eersten tot zijn' pligt; terwijl een hoofd-officier naar den anderen (*Uminski*) werd afgezonden, met het bevel om zijne divisie aan den generaal *Jankowski*, zoodra deze zou aangekomen zijn, over te geven, en zich te stellen ter beschikking van het bestuur te Warschau.

Van wege *Skrzynecki* had *Lubienski*, in den middag van den 25sten, bevel gekregen om met zijne troepen *Pyski* te bezetten, doch ingeval hij door overmagt werd aangetast, zich terug te trekken op Ostrolenka, en in en voor die stad eene positie te nemen; voorts, dat hij den weg naar Lomza zoude laten eclaireren, om tot de verbinding met *Gielgud* mede te werken, en deze laatste stelling hardnekkig te verdedigen, — in welk geval men hem ondersteuning langs de brug zoude doen geworden. In dien tusschentijd trokken de infanterie-divisiën *Malachowski* en *Rybinski*, als ook de kavallerie-divisie van *Skarzynski*, over de brug van Ostrolenka. Het Poolsche hoofd-kwartier bleef dien nacht in Ostrolenka, doch werd in den vroegen morgen van den 26sten naar Kruki verlegd.

Ostrolenka, het tooneel van den tweeden grooten veldslag, die nu stond geleverd te worden, is eene kleine stad, gelegen op den linker-oever van den Narew en aan den grooten weg van Warschau op Kowno. Door kleine duinen en aan den anderen kant door moerassen omringd, bood die plaats zeer geschikte gelegenheden voor de verdediging op; doch geenszins in de omstandigheden waarin *Skrzynecki* verkeerde. In zijn geval had hij zich, in den nacht van den 25sten, met al zijne strijdkrachten op den regter-oever moeten terug trekken, de brug vernielen en eene positie achter de heuvelen kiezen. *Gielgud* had dan toch, even als hij nu moest doen, in het wooiwoodschap Augustowo kunnen trekken, zich met *Chlapowski* en *Sierakowski* kunnen vereenigen, en alzoo door eenen omweg zich bij het hoofd-leger kunnen voegen; dewijl het geenszins denkbaar was, dat de graaf *Diebitsch*,

(1) Naar het ons voorkomt, zocht *Pradzynski* door het geven van dezen raad, zijn verzuim goed te maken, dat hij, als chef van den staf, geene voorbereidselen had doen maken, om de brug te verbranden.

onder zoodanige omstandigheden, het zoude gewaagd hebben, den overgang van den Narew, bij Ostrolenka, te beproeven. De misslag met *Gielgud* naar Lomza te detacheren was eenmaal begaan, en, in de gegevene omstandigheden, moest er nu gedacht zijn geworden niet alles op het spel te zetten en misslag op misslag te stapelen.

Ten 3 uren, des morgens van den 26sten, zette het Russische leger, uit deszelfs stelling van Grodzisk, Pyski, Jakozie en Sniadow, zich in beweging op Ostrolenka. Bij Troszyn en Borow vond men de voorhoede van het korps van *Lubienski* in eene zeer voordeelige stelling, door bosschen, engten en doorsnijdingen gedekt. Deze eerste ontmoeting gaf aanleiding tot een vrij scherp tirailleur-gevecht, dat echter niet lang aanhield, dewijl de Polen op Susk, Lawa en Ostrolenka terugtogen, uit vrees van omgetrokken te worden.

Het 5de regiment karabiniers, het Astrakansche grenadier-regiment, benevens een huzaren-regiment en acht stukken geschut marcheerden, onder de bevelen van den generaal *Berg*, als voorhoede van het Russische leger; het regiment karabiniers in verspreide orde, even als de huzaren, voorop, om de bosschen en engten, die Ostrolenka aan het gezicht onttrekken, van de vijandelijke tirailleurs te zuiveren. Zoodra de voorhoede op een kanonschot afstand Ostrolenka genaderd was, begonnen de Polen uit de punten *a a* (zie plaat II) een hevig geweervuur te maken, dat door 8 bataillons onderhouden werd, terwijl 12 stukken geschut uit *b b* de Poolsche infanterie ondersteunden. Bij het vallen van de eerste kanonschoten, was de veldmaarschalk naar de voorhoede gesnel, om de stelling der Polen te verkennen en de beschikkingen tot den aanval te maken. Van de hoogte L aan deze kant Ostrolenka, bemerkte de veldmaarschalk, dat de kavallerie van het korps, dat Ostrolenka bezet hield, reeds over de brug trok, en door bagage en artillerie gevolgd werd. Hij maakte daaruit op, dat de Polen zich welligt zoo lang zouden verdedigen, tot dat men gereed was de brug in brand te kunnen steken. 't Was van het uiterste gewigt zulks te beletten, weshalve de aanval op de stad bespoedigd en met kracht moest doorgezet worden. Het hoofd-korps van het Russische leger, dat de voorhoede over Troszyn volgde, kreeg daarop last om met spoed voorwaarts te rukken. Dezelfde order werd gezonden aan de 2de en 3de brigaden van de 3de divisie grenadiers, 4 regimenten van de 1ste divisie, 5 regimenten van de 3de divisie en 3 regimenten van de 2de divisie infanterie, die van Miastkowo, over den weg van Lomza op Ostrolenka aanrukten.

Intusschen drongen de troepen, die van Lomza kwamen, de brigade van *Boguslawski*, bestaande uit 4 bataillons, waaronder 3 van het 4de regiment Poolsche in-

fanterie van linie (beroemd door deszelfs dapperheid), van eene hoogte *b* in de stad; terwijl de Russische artillerie, bij die troepen gevoegd, dadelijk, regts van den weg van Lomza, op de hoogten in batterij kwam, om den tegenoverliggenden oever te bestrijken. De overige infanterie van het korps van *Lubienski* vocht met leeuwenmoed op de punten *a a* enz. Overal wierp zij zich in de huizen en maakte een moorddadig vuur uit dezelve op het 5de regiment karabiniers, het Astrakansche grenadier-regiment en dat van graaf *Suwarow*, die met geveld geweer op de huizen indrongen. Eene batterij Russische rijdende artillerie had zich intusschen, onder dekking van twee regimenten kavallerie van de garde, op de hoogte L, links van Ostrolenka, in batterij gesteld en de stad hevig met kogels en grenaten beschoten, waardoor weldra brand ontstond. Eene andere batterij rijdende artillerie was in galop voorwaarts gerukt, om zich links van de stad op den oever op te stellen, ten einde de terugtrekkende Polen en de oeverzijde der stad te beschieten. Een regen van kogels, grenaten en blikkendoos-kogels vielen in de stad, zelfs nog toen de twee brave Russische karabinieren grenadier-regimenten, onder een luid *houra!* Ostrolenka waren binnengedrongen. Schoon was de verdediging, doch nog schooner de aanval, te midden der brandende straten, waarin men een half uur lang handgemeen was. In den looppas kwamen de overige Russische infanterie-kolommen op Ostrolenka aanrukken, om ook een gedeelte van den te behalen roem in te oogsten. Met roem overdekt trokken de troepen van *Lubienski* vechtende over de brug, door de Russische grenadiers der voorhoede op den voet gevolgd, die zich dadelijk van de twee stukken, welke den smallen dam, achter de brug, van achter eene insnijding, bestreken, meester maakten. Doch nu opende de Poolsche batterij in K haar vuur, en rigte eene verschrikkelijke slagting aan onder de Russen, die reeds op den regter-oever van den Narew waren. Een bataillon van het 4de regiment Poolsche infanterie van linie stormde met geveld bajonet op de Russen los, om de twee verloren stukken te heroveren. Deze stoutmoedige aanval werd echter met glans afgeslagen. Op dat oogenblik verscheen *Skrzynecki* op het slagveld, om met één blik het gevaarlijke van den toestand zijns legers te overzien. Geheel ontroerd over de onverwachte komst van het Russische hoofd-korps en van de hevigheid des aanvals, vindt hij zich onvoorbered en ziet zijne troepen wankelen. Links en regts rennen zijne adjudanten, om de troepen te verzamelen en om aan den generaal *Pac*, die over de beide reserve divisien het bevel voert, de order over te brengen, om de Russen over de brug terug te dringen. *Skrzynecki* stelt zich aan het hoofd van het eerste bataillon, dat hij onder de hand heeft (zijnde het 3de van het 4de regiment van linie), en wil het tegen de Russen aanvoeren; terwijl hij bevel aan de Pool-

sche batterij uit K geeft, voorwaarts te rukken, en de flank der Russen te beschieten. *Pac* had intusschen de zoogenaamde *Kindere van Warschau* verzameld, en rukte daarmede ter ondersteuning van *Skrzynecki* aan, die, te midden van een hevig geweer-vuur, bevelen geeft om meerdere troepen te laten aanrukken, dewijl de zijne worden terug geslagen. Ook de batterij uit K heeft geen tijd om in batterij te komen, daar zij reeds door eenen zwerm-aanval van de Russische karabiniers bijna al hare paarden en manschappen verliest, en zich niet dan met moeite redden kan. De graaf *Diebitsch* van de hoogte L de toebereidselen der Polen tot eenen algemeenen aanval ziende, gelaste aan de overige regimenten van het korps van vorst *Szachowski* en aan de 1ste divisie infanterie, langs de brug op den rechter-oever over te gaan, en in B stelling te nemen; terwijl de troepen, die reeds vroeger aldaar hadden post gevat, last kregen om in C den aanval der Polen te ontmoet te rukken. De Russische artillerie, die op de punten M en N in batterij stond, onderhield gedurende al dien tijd een moorddadig vuur op den rechter-oever van den Narew. De divisie van *Malachowski* was intusschen op het slagveld aangekomen. De Poolsche opperbevelhebber deze ziende, gelaste daarop den generaal *Wegierski*, met eenige bataillons dier divisie, de Russen uit C te verdrijven. In de eerste oogenblikken gelukte deze aanval; doch naauwelijks waren deze bataillons een paar honderd passen vooruit gerukt, of nu hervatte de Russen het offensive, en wierpen de Polen in het kreupelhout terug. Daarop kreeg *Langermann* de order met zijne bataillons den aanval te herhalen, doch deze deelde met *Wegierski* in hetzelfde lot. Onophoudelijk rukten er nieuwe Russische bataillons over de brug, om degene die reeds ontzettende verliezen geleden hadden, te ondersteunen. Nu scheen het alsof *Skrzynecki* door wanhoop gedreven werd: wild rent hij over het slagveld, roepende overal waar hij slechts bataillons of regimenten bijeen zag: « Voorwaarts! *Rybinski*! Voorwaarts! *Malachowski*! » terwijl zijne adjudanten aan alle kanten hetzelfde bevel-woord uitdeelden. Door de wanhoop van hunnen opperbevelhebber en door zijne persoonlijke blootstelling aangevuurd, rukken al de nog in gevecht gewikkelde Poolsche troepen voorwaarts, langs D, E en F; doch in plaats van gezamenlijk aan te vallen, deden zij zulks de een na den ander. Elk regiment dat alzoo aanviel, stootte af op den stalen Russischen muur, en werd met groot verlies uitéén en in het kreupelhout terug geworpen, waarin de manschappen wanhopend uitéénliepen. Honderden Poolsche officieren vonden in deze telkens hernieuwde aanvallen den heldendood; de generaal *Kaminski* was hen vooraf gegaan. De Russen drongen inmiddels steeds voorwaarts over den smallen dam, toen *Pradzynski* met eene

positie-batterij aankwam, en dezelve loodregt op den grooten weg (G) in batterij stelde. Moorddadig was hare uitwerking in de digte drommen der in C vooruit dringende Russen. Bovenmenselijke moed hielp hier niet, de Russen moesten terug. Nu geloofde *Skrzynecki* het oogenblik gunstig om zijne kavallerie aan te wenden, en de terugtrekkende Russische kolom tegen en in den Narew te dringen. De kolonel *Mycielski* krijgt dan ook bevel met het 2de uhlanen-regiment eenen aanval in I te doen. Deze aanval mislukt. *Skrzynecki* liet zich daardoor echter niet afschrikken, en in weerwil van de betuigingen zijner adjudanten, dat het terrein voor geen kavallerie-gevecht geschikt was, laat hij het 3de en 5de uhlanen-regiment aanrukken, doch deze ondergaan hetzelfde lot, en laten daarbij den ridderlijken *Kicki* dood op het slagveld achter.

36 Russische bataillons waren op den rechter-oever overgegaan, en behielden, onder de onophoudelijke aanvallen van eenen sterkeren vijand, de naauw begrensde positie. Om echter tot de vijandelijke stelling te komen, moesten zij over eenen dam H, alwaar zich slechts 8 man in de breedte konden voort bewegen. Onder deze massa volks verspreiden de projectielen van 8 twaalfponders en 8 zesponders rijdende artillerie, welke de majoor *Bem* wederom in K had opgesteld, dood en verderf. Het was een tweede gevecht van *Lodi*, met dit onderscheid, dat hier een moed- en besluitvol leger den aanval der Russen weêrstand. Op het oogenblik dat de Russen door het moorddadige kogelen schroot-vuur aan het wankelen werden gebragt; snelt de graaf *Diebitsch* met den graaf *Toll*, over de brug op het tooneel van den strijd, ten einde de troepen op nieuw aan te moedigen. De Russische generaals *Szachowski*, *Nabakoff*, *Berg*, *Martinoff*, *Manderstiern*, *Schkurin* en anderen stellen zich, te midden van het verschrikkelijke bloedbad, aan het hoofd hunner troepen, en van dat oogenblik staan de Russen onbeweeglijk in de gewonnen stelling, tot dat de Polen, onder de bescherming hunner artillerie, met het vallen der duisternis, terugtrokken en hen meester van het slagveld lieten. Het korps van vorst *Szachowski* betrok het bivouac op de plaats alwaar men den geheelen dag met zoo veel woede gevochten had. Het was zeer begrensd, en het gezigt van de duizende doode en gekwetste menschen en paarden uit dien hoofde verschrikkelijk. Tusschen de 4 en 5000 man Russische krijgsliden lagen dood of gekwetst op het veld van eer. Onder de laatsten bevond zich de generaal *Manderstiern*, die juist op het einde van het gevecht eene zware wonde aan het gezicht kreeg, toen hij aan het hoofd der zijnen den Polen te ontmoet trok; de generaals *Schider* en *Nasacken* telde men ook onder de zwaar gekwetsten; terwijl vele officieren, waaronder 4 kolonels, op het slagveld eene eeuwige rustplaats hadden gevonden.

Volgens de Poolsche opgaven, bedroeg hun verlies aan dooden en gekwetsten ongeveer 9000 man. Onder de eersten waren de generaals *Kicki* en *Kaminski*, onder de laatsten *Pac*, *Malachowski* en [*Boguslawski*]; de Polen telden bovendien meer dan 200 gesneuvelde en gekwetste officieren. Volgens diezelfde opgaven bedroeg het verlies der Russen 10,000 man. 1600 Polen waren in Russische krijgsgevangenschap geraakt.

Een gedeelte van de Russische troepen ging in den nacht op den linker-oever terug, om in hunne voeding en verzorging te voorzien, waartoe de regter-oever geen gelegenheid aanbod.

Tegen 10 ure des avonds eindigde deze, met voorbeeldooze bitterheid volgehouden, moorddadige strijd. Het was de tweede hoofdslag van den Poolschen veldtogt; doch tusschen Grochow en Ostrolenka bestond het verschil, dat de eerste groote slag uit het berekende plan van *Chlopicki* voortkwam; terwijl de tweede uit onvoorziene omstandigheden voortvloeide. Het Poolsche leger zoude ook voorzeker in den laatsten geheel verloren zijn gegaan, wanneer het niet door de heldenmoedige dapperheid en de persoonlijke blootstelling van *Skrzynecki* en de overige Poolsche generaals gered was geworden. Het is waar, door onvoorzigtigheid en zorgeloosheid had de Poolsche opperbevelhebber tot den slag van Ostrolenka aanleiding gegeven; maar door zijnen persoonlijken moed en door het voorbeeld dat hij aan zijne troepen gaf, zocht hij de ergste gevolgen te voorkomen. Bij Ostrolenka gaf hij het bewijs, dat hij de vernedering van het leger en die van zijn vaderland niet wilde overleven, maar zich eerder onder deszelfs bouwvallen wenschte te begraven. Door zulke voorbeelden werden de Poolsche soldaten in geestdrift ontstoken, en aan hunne volharding had *Skrzynecki* het te danken, dat de Russische veldmaarschalk niet al die voordeelen konde trekken, waarover hij zou hebben kunnen beschikken, wanneer de slag eenige uren vroeger ware geëindigd geweest.

Toen het kanon-gedonder van Ostrolenka in de duisternis des nachts zweeg, en *Skrzynecki* de rust gunde, van om zich heen te zien en den toestand van zijn leger klaar voor oogen te hebben — toen verhieft hij zich dáár waar anderen vertwijfelen — toen blonk, te midden van den kring zijner wanhopende togtgenoten, zijn verheven karakter op het helderste uit. Bijna het grootste gedeelte zijner infanterie was van het slagveld verdwenen en in de bosschen verstrooid; gedeeltelijk door de gevolgen van de geleverde gevechten, gedeeltelijk om voedsel te vinden. Slechts eenige bataillons infanterie, de kavallerie-regimenten en eenige batterijen stonden nog op een $\frac{3}{4}$ uurs afstands van het slagveld in orde geschaard. Ofschoon hij zijne zwakte gevoelde, en met deze kleine

bende den daaropvolgenden dag de voortgangen van den Russischen veldmaarschalk niet zoude kunnen stuiten, scheen hij vast besloten, om, met het aanbreken van den dag, het offensive te hervatten, en niet te wijken vóór dat *Gielgud* met zijne troepen, langs den regter-oever van den Narew, uit Lomza zoude aangekomen zijn. (Dezen had hij, na het eindigen van den slag, een zijner adjutanten gezonden, om die beweging, het koste wat het wilde, te doen bewerkstelligen). Hij deed dezen voorslag in den krijgsraad, welken hij des nachts te Kruki had bijeengeroepen, en waaraan *Rybinski*, *Pradzynski*, *Skarzynski*, *Turno*, *Lubienski*, *Dembinski*, *Bem*, *Zawadki* en *Konarski* deel namen. Te vergeefs droeg *Skrzynecki* in dien raad de gronden voor, die hem hadden bewogen om niet te wijken voor de slagen van het noodlot en den heldenmoed zijner tegenpartij. Hij voerde daarbij aan, dat men zich op den zoom der bosschen konde opstellen, ten einde den veldmaarschalk zijne zwakte te verbergen; terwijl hij zich overtuigd hield, dat het Russische leger, door de geweldige marschen, die hetzelve in 6 dagen tijds had afgelegd, en door de gevechten van den vorigen dag, te vermoeid zoude zijn om eenen aanval te wagen. Verder trachtte hij het voordeel eener vereeniging van *Gielgud* met het hoofd-leger te bewijzen, terwijl men tijd zoude hebben om de verstrooide soldaten te verzamelen. Ten slotte maakte hij den raad opmerkzaam, hoezeer een overijlde terugtogt op Warschau de natie zoude demoraliseren. Al deze beweeggronden werden door zijne generaals wederlegd, en met regt bewezen zij hunnen opperbevelhebber, dat het niet mogelijk zoude zijn, aan den heldenmoed der Russen op dit terrein paal en perk te stellen; terwijl het den graaf *Diebitsch*, onder al deze omstandigheden, gemakkelijk zoude vallen, om, zonder verder slag te leveren, over den Bug te gaan en het Poolsche leger van Warschau af te snijden. Er werd dus tot den terugtogt besloten, en levens, om aan *Gielgud* het bevel te zenden Lithauwen binnen te rukken. *Dembinski* bood zich aan, dit bevel aan *Gielgud* over te brengen en deze onderneming bij te wonen; welken voorslag met vreugde werd aangenomen. Terwijl *Dembinski* met eenige eskadrons kavallerie naar zijne bestemming vertrok, ging het Poolsche hoofd-leger, voor het aanbreken van den dag, in eene bedrukte stemming, terug op Rozan. Aldaar gaf *Skrzynecki* het bevel van het leger aan *Lubienski* over, met last hetzelve naar Praga te geleiden. Daarna reed hij, vergezeld van *Pradzynski*, naar Warschau. Op den 29sten dierzelfde maand zag men van de wallen dier stad het Poolsche leger Praga naderen, en, zoo als ligtelijk te denken is, niet in de beste orde. Deze troepen legerden zich onder den rook des geschuts van het bruggenhoofd, om op nieuw te worden georganiseerd.

Een regiment Kozakken was, in den morgen na den slag (den 27sten), op veld-ontdekking, voorwaarts gerukt, en volgde op eenigen afstand de wegtrekkende Polen. Op den middag van dienzelfden dag werd de generaal graaf *Witt* benoemd tot bevelhebber der voorhoede, die uit de 2de grenadier-, de 1ste infanterie-divisie en drie regimenten kavallerie werd zamengesteld. Met dit detachement rukte graaf *Witt* dienzelfden dag tot Rozan, welke plaats, even als Pultusk en Sierock, door de Polen zonder wederstand geruimd werd. De Polen trokken bij Zegrze over de brug en vernielden dezelve. Op den 28sten rigte de veldmaarschalk den graaf *Pahlen I*, met het 1ste korps infanterie, op Myzyniec (ten noordwesten van Ostrolenka), met last aldaar zoodanig eene stelling te nemen, dat hij de vereeniging van *Gielgud* met het Poolsche hoofdleger, langs de grenzen van Pruisen, konde beletten. Daarentegen rukte de generaal *Kurutta*, op den 31sten, met de beide infanterie-regimenten van het afgezonderde garde-korps, en de daarbij behorende artillerie, benevens het Grodnosche garde-huzaren-regiment, naar Lomza, om *Gielgud* den terugtogt over die plaats af te snijden. Op den 1sten Junij brak de veldmaarschalk, met de overige troepen uit Ostrolenka op, en vestigde dien dag zijn hoofdkwartier te Rozan. De grootvorst *Michael* bleef echter met het garde-korps halverwege, in de omstreken van Glinki, (een kleindorp ten oosten van Prasnysz). Den 3den en 4den Junij maakte het geheele Russische hoofdleger eene voorwaartsche beweging. De generaal graaf *Pahlen I* volgde dezelve, zoodat hij in eenige marschen op den 4den Prasnysz bereikte, en in en om die plaats met de 1ste en 3de divisien infanterie en met eene grenadier-divisie stelling nam. De grootvorst *Michael* legerde zich met zijn korps in de omstreken van Makow. De graaf *Diebitsch* sloeg zijn hoofdkwartier in Kleczewo op. Het Russische hoofd-leger stond alzoo, op den 4den Junij, in eene offensieve stelling tusschen Pultusk, Rozan en Prasnysz.

Alhoewel de bloedige slag van Ostrolenka aan het Russische leger geene andere materiele voordeelen had opgeleverd, dan de afsnijding van het korps van *Gielgud*, zooliet het zich echter wel vooruit zien, dat de daarbij behaalde zedelijke voordeelen, eenen overwegenden invloed op den verderen loop van den veldtogt zouden moeten uitoefenen. Te vergeefs trachteden de Poolsche berigten het oordeel van den denkenden beschouwer der gebeurtenissen te misleiden, met op te geven, dat de slag van Ostrolenka voor de Polen gewonnen was, voorgevende dat zij het slagveld hadden behouden. Voor hen, die de bewegingen van het leger op de kaart volgden, lag de waarheid bloot. Immers de bewegingen op Rozan, in den nacht, na den slag begonnen, kan men niet met het behouden van het slagveld betitelen. Ook waren het de Astrakansche en Suwarowsche grenadier-regimenten, onder den generaal *Martinoff*, het Ckaterinoslawsche grenadier en 3de karabinier-regiment (zee-soldaten), onder den generaal *Berg*, en den generaal *Manderstiern*, met een gedeelte van het 1e. korps, die werkelijk op de plaats van het gevecht bivouackeerden; terwijl de Polen op ongeveer 2000 ellen afstand, in het kreupelhout hunne voorposten-lin hadden uitgezet. Niet alleen geheel Europa, maar de bezadigde Polen zelve, hielden den slag van Ostrolenka en daarmede de omwenteling, voor verloren. Ook *Skrzyniecki* had op reis naar Warschau, in eene droefgeestige opwelling van zijn gemoed, het *Finis Poloniae* uitgesproken.

De Polen zouden de waarheid gehuldigd hebben, wanneer zij gezegd hadden: de slag van Ostrolenka is door de Russen gewonnen, maar het was onze moed en schitterende dapperheid, die de nadeeligste gevolgen hebben weten te voorkomen." Het was eene bloedige krans aan Ruslands wapenroem; doch de marschen van voor Siedlce, en de moorddadige worsteling aan gene zijde van Ostrolenka, met eenen vijand, die zich onder de dapperste soldaten der bekende wereld mogen tellen, leverden de onwederlegbaarste gronden op, om het Russische leger onder de krijgshaftigste van Europa de eerste plaats aan te wijzen; eene plaats die het voorzeker onder de leiding van den ridderlijken en groothartigen keizer *Nicolaas* zal weten met waardigheid te blijven behouden.

De generaal *Gielgud*, die wij met zijn korps in Lomza gelaten hadden, verliet deze plaats een dag na den slag van Ostrolenka, verbrande de brug over den Narew, zich over Stawiski langs den grooten weg op Kowno naar Lithauwen rigtende. In eerstgenoemde plaats vereenigde hij zich met *Dembinski*, en later te Graiewo met *Sierakowski*. Den 29sten Mei bevond hij zich met zijn korps, ongeveer 12,000 man sterk, voor de stelling, die de generaal *Sacken* voor Raygrad had ingenomen. Na een kort gevecht verliet deze generaal zijne stelling in de beste order; eensdeels omdat hij zich met zijn, nog geen 7000 man sterk, korps, in geen ernstig gevecht wilde wikkelen; ten anderen, omdat hij *Gielgud* dieper landwaarts wilde lokken, — zoodoende zich met de mobiele kolommen in het Wilnasche gouvernement, en met het korps van den generaal *Tolstoi*, die van Witepsk kwam marcheren, te vereenigen, en alsdan te ligter spel met zijne tegenpartij te hebben. Met dit inzicht trok hij zich in de richting van Kowno terug, om geen flankenmarsch op Grodno te maken, en *Gielgud* langs dien kant op Wilna te trekken. Van Kowna rigte *Sacken* zich op Wilna.

Gielgud liet zich des te gemakkelijker in den strik lokken, daar men hem voor goede munt had laten opnemen, de tijding dat een schip met wapenen en krijgsvorraad voor de haven van Polangen kruiste, met voornemen om er binnen te loopen, zoodra de Polen zich van die plaats hadden meester gemaakt. *Gielgud* volgde alzoo *Sacken* op den voet, in hoop hem te achterhalen, en zijn zoo veel zwakker korps te vernietigen. Den 1sten Junij bereikte hij Kalwary. Aldaar scheidde zich *Dembinski* van hem af, gaande deze met een detachement troepen op Kowno, in schijn om den overgang van den Niemen op dat punt te dwingen; terwijl het hoofdkorps deze rivier bij Gielgudiszki overging, en zich aldaar met de Lithausche insurgenten vereenigde, — waarna *Gielgud* Keydany voor middelpunt zijner operatiën koos. In die plaats voegde zich *Chlapowski* bij hem. Deze generaal had van de voorwaartsche beweging der garde gebruik gemaakt, om meer noordwaarts te marcheren, de rondolende insurgenten aan zich te trekken, en het oproer in Lithauwen uit te breiden. Met zeer veel beleid had hij gemanoeuvreed en den kleinen oorlog gevoerd tegen de Russische mobiele kolommen, tot dat hij van *Gielgud's* aankomst in het Augustowosche berigt ontving, waarop hij zich in drie snelmarschen met dezen vereenigde (1).

(1) De jeugdige gravin *Plater* voerde het bevel over eene kleine afdeling van dat korps, zamengesteld uit eenige harer lijfeigenen en Wilnasche studenten.

Terwijl het Poolsche leger in de omstreken van Praga op nieuw georganiseerd werd, behield het Russische hoofdleger deszelfs vroeger aangegevene stelling, en ruste uit van de groote vermoeijenissen en ontberingen die het geleden had. De graaf *Diebitsch* maakte in dien tusschentijd toebereidselen om op den linker Weichsel-oever over te gaan, en Warschau van daar aan te vallen. In de stelling die hij op die oogenblikken bezet had, wilde hij echter eerst afwachten: 1. tijdingen van de vereeniging van *Sacken* met *Tolstoi*; 2. de aankomst van een gedeelte van de reserve in Bresc-Litewski; 3. zekerheid van het vooruitrukken van *Rudiger*, welke bevel had ontvangen om het korps van *Kreutz*, bij Lublin te vervangen; terwijl deze laatste zich met het hoofdleger moest vereenigen; 4. de aankomst van eenige versterkingen bij het hoofdkorps, dat op dat tijdstip na aftrek der gedetacheerde korpsen slechts 45,000 man sterk was.

In dien tusschentijd trok dat hoofdkorps deszelfs voedings-middelen langs de Pruisische grenzen aan zich, 't welk de Polen, als ook de Fransche en Engelsche periodieke drukpers aanleiding gaf, om met bitterheid de Pruisische regering te verwijten, dat het verraderlijk (1) de onzijdigheid brak. Het klonk voorwaar zeer zonderling dat de Poolsche, Fransche en Engelsche dagbladschrijvers in het aankooopen van levensmiddelen en voeder, op Pruisischen bodem, eene schennis van eene voorgewende toegezegde onzijdigheid wilden zien; vooral jegens een opgeworpen bewind, dat geenszins door de Pruisische regering erkend was. En al ware dat bewind ook erkend geweest, dan kenteekenden die verwijten zeer geringe historische kennis. Of hadden de Franschen in den 7jarigen oorlog niet even eens gebruik gemaakt van de voorraadschuren, van het onzijdige gemeenebest der Nederlanden? Hadden de Russen, in denzelfden oorlog, hunne voorraads-magazijnen in het toen, door alle mogendheden als onafhankelijk erkende, onzijdige Polen niet aangelegd? En wat deden Frankrijk en Engeland in de jongste dagen met België ten aanzien van eenen bondgenoot? Het is echter onze taak niet, om al de drogredenen te wederleggen, die men in deze zaak tegen het gedrag der Oostenrijksche en Pruisische gouvernementen heeft opgedischt. Een belangrijk tijdpunt van dezen gedenkwaardigen veldtocht roept onze aandacht tot zich, namelijk het derde en beslissende tijdperk der Poolsche omwenteling.

Den vereerden en in den laatsten Turkschen oorlog zoo rijk met lauweren bekroonden veldmaarschalk, graaf *Diebitsch Sabalkanski*, werd het echter niet vergund, het door hem aangevangen werk zegerijk te volbrengen. Te midden der voorbereidselen voor den gewigtigen en beslissenden overgang tot dit derde tijdperk, stierf de beroemde veldheer aan de cholera, op den 9den Junij, in zijn hoofdkwartier te Kleczewo.

Verschillende geruchten kwamen er weldra in omloop, omtrent de oorzaken van dit onverwachte overlijden. Dezelve werden in verband gebracht, met de komst van graaf *Orloff*, die, als commissaris des keizers, in het hoofdkwartier was aangekomen, gelyktijdig als overbringer van schitterende belooningen, en tevens afgezonden om zich van de ware toedragt der zaken te overtuigen. Wij houden die geruchten voor te ongegrond en te gewaagd, om met derzelve vermelding onze pen te bezoedelen (1).

(1) Ter wederlegging van de veelsortige geruchten, welke langs verschillende wegen in omloop werden gebracht, nam de *Algem.*

Diep werd de man betreurd, die, ofschoon in Pruisen geboren, zijne geheele schitterende loopbaan in Russische dienst had afgelegd. Groot waren de diensten, die hij aan Rusland bewezen had, en roemrijk staan dezelve aangekeekend in de gedenkrollen van Ruslands wapenroem. Zijne groote krijgskundige verdiensten werden, in het Russische leger op hoogen prijs gesteld, terwijl zijn edel, voor regt en gerechtigheid kloppend hart, hem tot eenen geëerden en beminden soldaten-vriend gevormd had (2). — De graaf *Toll* nam, in afwachting van des keizers nadere beschikking, het bevel van het geheele Russische leger op zich.

Augsb Zeitung in de *Ausserordentliche Beilage* van den 28sten Junij 1831, den volgenden brief, van den Koninklijken Pruisischen battailons-arts *Koch*, (die op verzoek van graaf *Diebitsch* bij deszelfs hoofd kwartier vrijwillig diende) aan den Pruisischen generalen staf-arts, *Dr Von Wiebol*, over. Wij deelen dezen brief in zijn geheel mede, als de grondigste beweeg-oorzaak van het bovengestelde:

« Sedert meer dan vier weken, hadden zich geene Cholera-gevallen, bij de in den omtrek van het hoofd-kwartier gelegerde troepen geopenbaard. Ook bij de verder af gelegerde garde hadden zulke gevallen niet dan in eene hoogst gewijzigde geaardheid plaats gehad. Op den 4den Junij werd het hoofd-kwartier, in het dorp Kleczewo, vier uren van Pultusk gelegen, verlegd. Van dat tijdstip af, kregen wij ruw en slecht weder; zoodat ik toen reeds verklaarde, dat het te vreezen was, dat er zich weder spoedig cholera-gevallen zouden voordoen, indien de menigvuldige vadeelige omstandigheden, die zich destijds schenen op te hoopen, langen tijd aanhielden. Op den 5den Junij stierf een der bedienden van vorst *Gorzakow* zeer plotseling, welks lijk ik dadelijk opende. Den 9den Junij stierven twee marketeers even plotseling; alle drie aan eenen zoo hevigen graad van cholera, als ik in deze streken nog niet had opgemerkt. Op den 10den Junij, des morgens ten 4 ure, werd de hofraad en lijfarts des keizers, *Dr. Schlegel* (welke den veldmaarschalk als lijfarts vergezelde, en bij wien ik gewoonlijk inwoonde), bij den graaf *Diebitsch* geroepen, die — zoo het heette — sints twee uren ongesteld was geworden. Drie uren later liet *Dr. Schlegel* den Russischen arts *Dr. Sturmer* tot hulp roepen, en op diens dringend aanzoek werd ook ik tegen 8½ uur ontboden, en aangezocht den zieken « geheel naar mijne inzichten te behandelen. » In den toestand waarin ik den zieken vond, konde ik echter niets anders verklaren, dan dat hier niets meer dan den in weinige uren te verwachten dood te hopen was. Ofschoon dit gevoelen hevig bestreden werd, vermeende ik toch deze verklaring te moeten doen aan den generaal *du jour*, *Obreskow*. Drie uren later, te 11¼ uur, volgde de dood des veldmaarschalks. Den volgenden dag, den 11den Junij, maakte *Dr. Schlegel* en ik de lijkopening, en had de hevige en sterke gekenteekende ziekte eenigen twijfel overgelaten, dan stelde de lijkschouwing de overtuiging vast, dat de hooge patient aan de plotseling met kracht ingevallene *cholera morbus* — d. i. aan de in de laatste tijden onder deze benaming bekend gewordene epidemische ziekte — is overleden, enz.

(2) De Pruisische generaal *E. von Clausewitz*, geeft in het 7de deel van zijne *Hinterlassene Werke, über Krieg und Kriegführung* (Berlin 1835), het navolgend beschrijvend portret van graaf *Diebitsch*, (in 1812):

» Er war von Jugend auf fleissig gewesen, und hatte sich für sein Fach gute Kenntnisse erworben. Feurig, brav und unternehmend, von rassen. Enschluss, grosser Festigkeit, mit einem tuchtigen Hausverstand, etwas dreist und herrisch, die Andern mit sich fortreisend; dabei sehr ehrgeizig — so war General *Diebitsch*, und diese Eigenschaften mussten sich immer stark gegen das Ziel hinstreben. Da er ein edles Herz hatte, offen und redlich ohne Spur der intrigue war, so mussten General *Wittgenstein* (bij diens korps was *Diebitsch*, in het jaar 1812, chef van den staf) und General *d'Auray* bald von ihm überwunden werden.

B I J L A G E VI,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 4de Deel, n° 6..

(Maand December, 1835.)

Tot volledigmaking der voorschriften, begrepen in Z. M. besluit aan 8 September No. 26, laten wij hier volgen het voorschrift van examen, bedoeld in artikel 8 van genoemd besluit.

WIJZE EN VOORWAARDEN VAN ADMISSIE BIJ DE MILITAIRE AKADEMIE.

Art. 351. Ouders of voogden welke verlangen dat hunne zonen of pupillen als kadetten bij de Militaire Akademie worden geplaatst, zullen tot dat einde een request indienen aan den Commissaris-Generaal van Oorlog, die het examen van den jongeling zal gelasten, en daarvan een voldoende bericht ontvangen hebbende, hem ter admissie op de Akademie, indien er vacatures bestaan, aan den Koning zal voordragen.

Art. 352. Dit request zal moeten aanduiden, den naam, stand of beroep, de woonplaats, geboorteplaats en godsdienst van vader en moeder, of van voogden, en tevens inhouden, voor welk wapen of dienstvak zij wenschen dat de jongeling worde opgeleid.

Art. 353. Hetzelve zal voorts vergezeld gaan van de volgende stukken:

1°. Van een certificaat van het bestuur der woonplaats van de ouders, waaruit blijkt hoe lang dezelve aldaar gedomicilieerd zijn geweest, en of zij er goederen bezitten.

2°. Van de geboorte-akte van den aspirant.

3°. Van een certificaat van eenen geneesheer, inhoudende dat de aspirant van eene goede fysieke gesteldheid is, zonder eenige lichaamsgebreken te hebben, welke hem voor de dienst ongeschikt maken, en gevaccineerd zij of de kinderpokken gehad hebbe.

Art. 354. Geene jongelingen zullen op de Akademie als kadet toegelaten worden, welke jonger zijn dan veertien en ouder zijn dan achtien jaren.

Art. 355. De admissie tot de Akademie zal slechts eens in het jaar plaats hebben, en wel op den 1 November.

Art. 356. De aankondiging van den tijd op welchen de admissie op de Akademie zal verleend worden; mitsgaders van de vereischen tot het verkrijgen van zoodanige admissie, zal jaarlijks in de Staats-Courant en in de Gazette des Pays-Bas geschieden, en wel bij herhaling eenige maanden vóór het tijdstip, bepaald tot het houden van het examen der aspiranten.

Art. 357. Het examen zal voor als nog bestaan in de volgende vakken.

a. Het schrijven eener goede leesbare hand, de kennis der grammaticale gronden van de Nederduitsehe en Fransche talen, zoodanig dat de aspirant eene dezer talen grondig kenne, en in de andere zoo verre bedreven zij, dat hij naauwkeurig en zonder veel moeite uit dezelve in de andere kan vertalen.

b. De rekenkunde voornamelijk, de leer der evenredigheden en der gewone en tientallige breuken, met toepassing op het nieuwe stelsel van maten en gewigten; wordende hier vooral vereischt dat de aspirant naauwkeurig en vlug rekene.

c. De vier species der algebra, en de eerste beginselen der meetkunde, bevattende de voornaamste eigenschappen der driehoeken en veelhoeken en van den cirkel.

d. De eerste gronden der algemeene en vaderlandsche geschiedenis en der aardrijkskunde.

De aspiranten welke in deze vakken het best voldoen, zullen, indien er concurrentie is, bij voorkeur geplaatst worden.

Voorschrift, bedoeld in het eerste artikel van het examen No. 1 voor Infanterie en Kavallerie.

AARD DER STUDIEN.

Art. 4. De studien zullen in twee klassen worden verdeeld. De tweede of minst gevorderde, zal bij die wetenschappen beginnen welke eenen officier volstrekt onontbeerlijk zijn. De eerste klasse zal bij hare leden deze elementaire wetenschappen, als verkregen beschouwen.

Art. 5. Bij ieder korps infanterie of kavalerie zal alleen daar, waar zich de staf van de afdeeling of van het regiment bevindt, eene eerste klasse worden daargesteld. Zoo er gedetacheerde bataillons, eskadrons en kompagnien zijn, zal de kommanderende officier van het korps, zoo veel mogelijk, de officieren van dezelve, welke tot de eerste klasse behooren, bij het gedeelte, van het korps, hetwelk met den staf is, als gedetacheerd overplaatsen, in ruiling tegen andere officieren die hunne dienst, tot zoo lang de leercussus is afgeloopen, bij de gedetacheerde gedeelten zullen waarnemen.

Art. 6. Wanneer het korps geheel vereenigd is, zal ook maar eene tweede klasse bestaan, doch bijaldien een of meer bataillons of eskadrons of gedeelten van dezelve gedetacheerd zijn, zoo zal bij ieder afzonderlijk gedetacheerd gedeelte, aanzienlijk genoeg om het bestaan derzelve te gedoogen, eene tweede klasse worden daargesteld.

Het zal ter beoordeeling van den kommanderenden officier van het korps staan, in hoe verre het wenschelijk en mogelijk is deze tweede klasse bij de gedetacheerde gedeelten daar te stellen; hangende dit af van het getal officieren bij dezelve, die wenschen mogten de tot deze klasse behoorende studien te volgen, en van de mogelijkheid om tot het geven van instructie geschikte personen te vinden.

Art. 7. De leercussus der tweede klasse zal de volgende onderwerpen bevatten, waarvan eenige gezamenlijk, andere bij opvolging zullen worden onderwezen, naar gelang der gemaakte vorderingen en van andere bijzondere omstandigheden, doch zal zoo veel mogelijk getracht worden dat een geheel onderwerp of ten minste een zakelijk gedeelte van hetzelve op den 31sten Augustus van ieder jaar afgehandeld zij:

a. De rekenkunde,

b. De meetkunde,

c. De aardrijkskunde, vooral met bijzondere toepassing tot het Rijk der Nederlanden en deszelfs bezittingen.

d. De geschiedenis, voornamelijk de militaire geschiedenis in het algemeen, en in het bijzonder die van het Rijk.

e. Het situatien- en fortificatien-teekenen.

f. De praktische meetkunde op het terrein, als: het bepalen en meten van rechte lijnen, het nemen van hoeken met den *astrolabium*; het meten van ontoegankelijke afstanden, zoo ook van hoogten, bergen, torens enz.; het afbakenen van een gegeven figuur op het terrein, het bepalen en waardenen van afstanden, hoeken, hoogten en hellingen met het bloote oog.

g. Het uitzetten van kampementen met de *cordeaux*.

h. De veldverschansing.

Na het afloopen van dien cursus zullen de officieren welke zich bekwaam genoeg achten, bij de eerste klasse overgaan.

Art. 8. De studien der eerste klasse zullen bevatten;

a. Eenen volledigen wiskundigen cursus tot en met de regtlignige driehoeksmeting, en de theorie en het gebruik der logarithmen-tafelen.

b. Het opnemen van het terrein met onderscheidene instrumenten, als: astrolabium, planchet, boussole, sextant, waarønder moet begrepen worden het vormen van een trigonometrisch net door de meting der hoeken en van eenen basis.

c. Het uitzetten van een kampement met eenige dezer instrumenten.

d. Het maken van eene schets, op het bloote oog, eener militaire positie.

e. De permanente en passagere fortificatie.

f. Den aanval en de verdediging der vestingen, de mijnen er onder begrepen.

g. De artillerie-wetenschappen.

NB. Deze drie laatste onderwerpen in zoo verre en in dier voege als bij de militaire Akademie voor den algemeenen cursus voor alle wapenen wordt bepaald.

h. De taktiek zoo wel de hoogere als de lagere, of de kennis van de bijzonderheden en de beweging en vechtwijze van de onderscheidene wapenen, zoo wel op zichzelf als in verband tot elkander beschouwd en de daaruit voortvloeiende en ontleende regelen, door voorbeelden en toepassingen op allerhande soorten van terrein opgehelderd.

i. Het doen van militaire verkenningen, het maken van mondelinge en schriftelijke rapporten omtrent dezelve.

k. De wijze hoedanig militaire bruggen en communicatien aan te leggen.

l. Voorlezing over de strategie met het geven der noodige inlichtingen.

m. Het traceren en aanleggen van kleine veldverschansingen, het maken van schanskorven; fascines; horden, het leggen van zooden, het maken van wolfskailen en loopgraven, en het aanleggen van communicatien, enz.

Het voorstellen eener militaire verkenning met een korps troepen, het nemen eener stelling (*position*) voor den vijand; het uitzetten der voorposten, het verschansen van kleine posten en stellingen, het beramen van middelen van aanval en verdediging op het terrein, met een uit alle wapenen te zamen gesteld korps. Bij welke laatste oefening men, naar gelang der omstandigheden en plaatselijke gesteldheid, met vrucht en tot algemeen nut niet alleen de troepen van het garnizoen, maar ook de officieren van den staf, en van de genie welke zich eventueel in hetzelfde bevinden, zal kunnen doen medewerken.

n. Het topographisch teekenen, vooral om de hellingen van het terrein wel te leeren voorstellen, ook zoude van het terrein op dewelke het voorstellen eener militaire verkenning heeft plaats gehad, hier te voren onder *m* omschreven, de topographische opneming in teekening gebragt worden, op dewelke al de gemaakte militaire operatien zouden worden aangegeven. Het zal ook zeer noodig zijn, dat men zich ten minste met eenige der beste speciaal-kaarten en voornamelijk van het Koninkrijk bekend make, hare onderscheiden schalen leere kennen, om die eener kaart in het algemeen te leeren schatten, ook zich op dezelve weten te vinden en herkennen.

De officieren behooren, nadat hen hierin de noodige handleiding is gegeven, voornamelijk door eigen en gedurige oefening zich te volmaken, waartoe ook zal kunnen strekken het uitwerken van opgaven en de aanwending of toepassing daarbij van de verkregene kennis.

Art. 9. Het wetenschappelijk onderrigt voor de officieren van het korps mariniers, zal gedeeltelijk moeten bevatten hetgeen hier voor de officieren van de infanterie enz., wordt voorgeschreven, en gedeeltelijk hetgeen voor die der artillerie reeds is bepaald, en wel voor zoo verre als het gemelde onder-

rigt op dat wapen toepasselijk is; de kommandeerende officier van gemeld korps zal de te geven instructie daarnaar regelen. Ten aanzien van de gemaakte bepalingen op de zamenstelling eener commissie voor het onderwijs bij ieder korps, en de te doene voordragten aan de Generaals met het toezigt over de instructien bij de korpsen belast; bij hunne inspectien, zullen die wijzigingen moeten plaats vinden, welke het onderscheid van het korps mariniers en deszelfs dienstbetrekking vereischen.

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij de afd. Grenadiers, 2e. bataill., tot adjudant de 2e. luit. A. Middelkoop, van het korps. Bij de 8e. afd. inf. tot 2en. luit. kwartierm. de sergeant C. Vemer, van de 17e. afd. inf.; zijnde de luit. gener. Dibbets, opperbevelhebber der vesting Maas-tricht, en deszelfs wettige afstammelingen, verheven tot den Nederlandschen Adelstand, met den titel van Baron.

VERPLAATSINGEN.

Bij de 14e. afd. inf., reserve bataill., de kapitein P. Mattheijer, van het 2e. bat. der afd. Bij het 2e. bataill. de kapitein J. B. Schrijber, van het korps, thans gedetacheerd in de vesting Maastricht. De 1e. luit. J. H. Boombbergen, van de 2e. divisie van het algemeen depot der Landmagt No. 33. Bij de 2e. divisie van het algemeen depot der Landmagt No. 33, de 1e. luit. J. R. Doerleben van de 14e. afd. inf. Bij het 1e. bataill. jagers, de 2e. luit. Binkhorst, van het depot bij het bataill. te velde, en de 1e. luit. Just de la Paisieres, van het bataill. bij het depot. Bij de 14e. afd. inf. de officieren van gezondheid der 2e. klasse P. G. Bergrath, van de afd. kurasiers No. 1, de tijdelijke officier van gezondheid der 2e. klasse, A. Gobée, van de 13e. afd. inf. Bij de 10e. afd. inf. de tijdelijke officier van gezondheid der 2e. klasse J. D. Temminck van de 14e. afd. inf. Bij de 13e. afd. inf. de tijdelijke officier van gezondheid der 2e. klasse A. J. van der Bell, van de 10e. afd. inf.

EERVOL ONTSLAGEN.

De 1e. luit. adjud. E. B. Wittert van de afd. grenadiers, uit de betrekking van adjud. bij het 2e. bat. der afd.; de kap. à la suite O. Z. van Sandick, en de 2e. luit. à la suite J. Hoek, beide van het 2e. bat. der 1e. afd. Overijsselsche schutterij; de kap. J. H. Weber; de 2e. luit. G. Engelhardt en de 2e. luit. kwartierm. H. van Lochem, alle van de 2e. afd. Overijsselsche schutterij; de kap. P. C. G. Guijot, uit zijne betrekking van kap. adjud. van den luit. gener. van den Bosch, voormalig gouverneur generaal van Nederlandsch Indie; de 1e. luit. Vincent van Akelo, van het 1e. bat. der 1e. afd. Overijsselsche schutterij; de 1e. luit. J. Wicherlink, van het depot van het korps rijdende artillerie; de luit. kolonel de Steurs van het Oost-Indisch leger, als chef van den staf van den opperbevelhebber der troepen in Zeeland.

NON-ACTIVITEITS-TRACTEMENT VERLEEND AAN

Den officier van gezondheid der 1e. klasse C. E. Bade van de 2e. afd. Inf.; den 1e. luit. T. F. Lijcklama à Nijholt, van het korps rijdende artillerie; den 1e. luit. J. A. Latour, van de 9e. afd. inf.

GEPENSIONEERD.

De kapit. W. A. Holl, thans het non-activiteits-tractement genietende.

TITULAIEN RANG VERLEEND.

Die van luitenant generaal titulair, aan den gepensioneerd generaal majoor titulair J. C. van Doorn.

UIT DE DIENST ONTSLAGEN.

De 1e. luit. P. J. C. A. Sevestre, van de 8e. afd. inf.

OVERLEDEN.

De kapit. W. Krans, van de 14e. afd. inf.; de 2e. luitenant P. Hagedoorn, magazijnmeester der artillerie te Hellevoetsluis,